

Guri Mette Vestby (red.)

Byenes attraktivitet Hokksund i fokus

NOTAT
2006:118

Tittel: Byenes attraktivitet –Hokksund i fokus

Forfatter: Guri Mette Vestby (red.)

NIBR-notat: 2006:118

ISSN: 0809-6929
ISBN: 82-7071-619-7

Prosjektnummer: O-2373
Prosjektnavn: Byenes attraktivitet

Oppdragsgiver: Østfold og Buskerud fylkeskommuner. For dette notatet:
Øvre Eiker kommune

Prosjektleder: Guri Mette Vestby

Referat: Notatet er en sammenstilling av fakta og forestillinger om Hokksund og Øvre Eiker som er fremskaffet gjennom prosjektet ”Byenes attraktivitet – byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring”. Byene ønsker å øke sin tiltrekningskraft for næringsetablering, bosetting og besøk/turisme. Et mer samlet blikk på kjennetegn ved næringslivet, den humane kapital og byens fysiske og estetiske særtrekk vil være verdifullt når en skal arbeide lokalt med utviklingen og profileringen av byen. Byens potensial som sentrum for handel og service vies også oppmerksomhet. Bærekraftbarometeret gir et fortettet bilde av en lang rekke indikatorer for miljø, økonomi, levekår og lokal livskraft. Surveydata gir kunnskap om hvilke bilder andre har om byen, og om eksterne næringslivslederes vurderinger av attraktiviteten ved byen. Byens selvpresentasjoner via sine nettsteder ses i lys av ønsket om å nå potensielle innbyggere, næringsetablere og turister.

Sammendrag: Norsk

Dato: Mai 2006

Antall sider: 78

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Sinsenvn. 47 B, Postboks 44 Blindern
0313 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 22 37 02
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA

© NIBR 2006

Forord

Dette notatet er en sammenstilling av data fra det empiriske grunnlagsmaterialet og analyser som spesielt gjelder Hokksund og Øvre Eiker i prosjektet ”Byenes attraktivitet”. I dette prosjektet, som Norsk institutt for by- og regionforskning har gjennomført på oppdrag for fylkeskommunene Østfold og Buskerud, er søkelyset på alle de ti bykommunene i disse fylkene. Byene får slik anledning til å sammenligne seg med hverandre. Prosjektet har inngått i det europeiske ”Metropolitan Areas +” – prosjektet som disse byene har deltatt i.

Arbeidet er gjennomført i perioden mai-oktober 2005. Øvre Eiker kommune ønsket at vi påtok oss arbeidet med å sammenstille dataene for deres kommune. Forsker Guri Mette Vestby, som har vært prosjektleder for ”Byens attraktivitet”, har utført dette arbeidet.

Bortsett fra den innledende byprofilen og sammendraget fra hovedrapporten, er hvert av kapitlene hentet fra eller basert på et NIBR-notat med samme navn. Notatene kan lastes ned elektronisk fra NIBR’s hjemmeside www.nibr.no/publikasjoner/notater (År 2005). I disse notatene beskrives nærmere de metodene vi har anvendt for de enkelte tema. Samlet har prosjektet benyttet et stort spekter av metoder, analyse av flere ulike type registerdata, surveys, litteraturstudier, evaluering av nettsteder og befaringer i byene.

I hovedrapporten fra prosjektet drøftes temaet byers attraktivitet, omdømme og imagebygging nærmere. Der er også dataene i det foreliggende grunnlagsmaterialet satt i en større analytisk sammenheng som retter søkelyset på særtrekk og fellestrekk ved de ti byene. Rapporten er tilgjengelig i papirversjon og kan bestilles fra NIBR: *Byenes attraktivitet – byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring*. Av Guri Mette Vestby (red.) NIBR-rapport 2005:13.

Arbeidet inngår i NIBR’s tverrfaglige satsing på stedsforskning (www.stedsforskning.no).

Oslo, mai 2006

Berit Nordahl
Forskningssjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	4
Figuroversikt.....	5
1 Byenes attraktivitet	6
1.1 Byutviklingens egenverdi og salgsverdi.....	6
1.2 Det fysiske bymiljøet: synlige sentrumssatsinger og skjulte verdier	7
1.3 Bevegelser i byenes humane kapital og ressursgrunnlag	7
1.4 Dynamikk og endring i et varierende næringsliv	8
1.5 Byene er handelssentre i konkurrerende posisjoner.....	9
1.6 Ikke turistbyer – men besøksbyer?.....	10
1.7 Byene er bærekraftige ut fra ulike dimensjoner	10
1.8 Bybilder utydelige for utenforstående.....	11
1.9 Fakta, forestillinger, mentalitet og praksis	11
2 Byprofil for Hokksund.....	12
2.1 Hokksund	12
3 Trekk fra historien: Hokksund – fra trafikk-knutepunkt via ”ikke-sted” til by.....	14
4 Næringslivet i dag - trender og dynamikk.....	18
4.1 Datagrunnlaget	18
4.2 Ulike målsetninger for næringsutvikling og stedsutvikling:	19
4.3 Attraktivt næringsliv – for hvem?	19
4.4 Fordeling av sysselsatte i byer i Buskerud.....	20
4.5 Kunnskaps- og teknologinæringer	20
4.6 Kultur- og kreative næringer.....	21
4.7 Image-næringer/bostedskvaliteter	22
4.8 Turisme/reiseliv.....	22
4.9 Lokaliseringskoeffisienter.....	23
4.10 Dynamikk.....	24
4.11 Tilflytting av bedrifter til Øvre Eiker.....	25
4.12 Utflytting av bedrifter fra Øvre Eiker.....	26
4.13 Tilgang på venturekapitalister	27
4.14 Generelt næringsmiljø	28
4.15 Totalt miljø.....	29
4.16 Næringslivet sett fra Oslo og Akershus.....	29
4.17 Oppsummering	31
5 Handels- og servicestatistikk for Hokksund i Øvre Eiker.....	33
5.1 Metode: Kommunenes attraktivitet som handels- og tjenestested	34
5.2 Kommunenes attraktivitet som handelssteder i Buskerud.....	35
5.3 Detaljhandelsutviklingen i kommunene og regionene i Buskerud.....	37
5.4 Turismens betydning for detaljhandelsomsetningen	39

5.5	Andre indikatorer på byene attraktivitet.....	40
6	Bosetting og flytting blant unge voksne.....	43
6.1	Innledning: livsløpsanalyse av etableringsfasen	43
6.2	Hvor mange eikværing bor i hjemkommunen?.....	44
6.3	Tilflytting og videreflytting.....	46
6.4	Utdanning og sysselsetting.....	47
6.5	Tabeller for Øvre Eiker	47
7	Bærekraftbarometer for Øvre Eiker	51
7.1	Hva er bærekraftbarometer?.....	51
7.6	Parvise sammenhenger:.....	56
8	Utenforståendes bilder av byen.....	60
8.1	Innledning	60
8.2	Oppfatninger om Hokksund.....	63
9	Det fysiske bysentrum.....	66
9.1	Fysisk selvpresentasjon. Hva ser vi på nettstedene og hva ser vi i virkeligheten?.....	66
9.2	”Byen er et kollektivtrafikkknutepunkt og senter for et stort distrikt”.....	68
9.3	”Kommunen legger vekt på fysiske og estetiske dimensjoner i byutviklingen”.....	69
9.4	”Elva er stedets viktigste ressurs. Hokksund har vært en elveby og ønsker å bli det igjen”.....	70
9.5	”Hokksund ligger midt i et stort og vakkert kulturlandskap som omkranses av åser og skoger”.....	71
9.6	Dette underkommunerer Hokksund:.....	72
10	Byens selvpresentasjon via nettet.....	73
10.1	Metode: Utenfrablippet og byens fortellinger.....	73
10.2	Øvre Eikers selvpresentasjon på kommunens hjemmeside.....	75
10.2.1	Hovedsiden.....	75
10.2.2	Presentasjon til potensielle tilflyttere	76
10.2.3	Attraktive tilbud	76
10.2.4	Næringsliv	77
10.2.5	Oppsummering	77
	Publikasjoner fra prosjektet	78

Tabelloversikt

Tabell 5.1	Detaljhandelens dekningsgrad for kommunene i Buskerud	35
Tabell 5.2	Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på handelsregioner i Buskerud	35
Tabell 5.3	Detaljhandelens dekningsgrad for kommunene i Buskerud (eks. motorkjøretøyer/ drivstoff).....	36
Tabell 5.4	Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på handelsregioner i Buskerud (eks. motorkjøretøyer/ drivstoff)	36
Tabell 5.5	Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på dagligvarer og spesialvarer i Buskerud	37
Tabell 5.6	Detaljhandelsomsetningen i mill. kr. eks. mva. – Buskerud	38
Tabell 5.7	Detaljhandelsomsetningen i mill. kr. eks mva. (ekskl. motorkj. tøy/driv- stoff) - Buskerud fylke	39
Tabell 5.8	Omsetningsfordeling over året – Buskerud fylke.....	40
Tabell 5.9	Detaljhandelsomsetning pr innbygger.....	40
Tabell 5.10	Forventet befolkningsutvikling 2005 - 2020	41
Tabell 5.11	Tettstedsutvikling 2003-2005 (pr 1/1).....	41
Tabell 5.12	Bruttoinntekt i kr etter kommune: medianverdi 2000, 2001, 2002.	42
Tabell 6.1	Prosentandel tilbakeflyttere av alle i fem årskull (33-37 år) som vokste opp i byen:	45
Tabell 6.2	Flyttheistoriske fordelinger for menn og kvinner i Øvre Eiekr og i seks andre byområder på Østlandet. Årskull født 1966-70, fulgt fra de var 15 år, til de i 2003 var i alder 33-37 år. Prosent av tallet på gutter og jenter som bodde i byene som 15-åring.....	48
Tabell 6.3	Utdanningsnivå, sysselsettingsnivå, arbeidssted og næringstilknytning. Prosentvise fordelinger for årskullene født 1966-70 ved utgangen av 2003 (i alder 33-37 år). Fordeling for gruppen midt i 30-årene under ett (ALLE), og for de bofaste (BOF), tilbakeflytterne (TBF), og for tilflytterne (TIL) hver for seg. Øvre Eiker	48
Tabell 6.4	Indekser for innslag med høy utdanning, arbeid og noen næringsgrupper. Årskull født 1966-70, da de ved utgangen av 2003 var 33-37 år. Menn og kvinner i Øvre Eiker og seks andre regioner på Østlandet. Landsinnslaget for årskullene = 100.	49
Tabell 6.5	Forskjell mellom lokalbefolkning og tilflyttere i sammensetning, utdanning, sysselsetting og jobb i Øvre Eiekr, og i seks andre regioner på Østlandet. Årskull født 1966-70 fulgt fra de var 15 år til de var midt i 30-årene. Prosent i hver gruppe ved utgangen av aldersfasen	49
Tabell 6.6	Oslo-magneten. Tiltrekningen Øvre Eiker har på personer vokst opp i Oslo. Andel flyttere ut fra Oslo i forhold til andelen fra de samme årskull i landet ellers som vokste opp i Øvre Eiker. Proporsjonalitet gir magnetverdi = 100. Årskull født 1966-70 fulgt fra de var 15 år, til de var midt i 30-årene.	50
Tabell 8.1	Påstandene om Hokksund; grad av enighet. Prosent. N= 600 i alderen 25-45 år i Oslo og Akershus	63

Tabell 8.2	Prosentandel som er helt eller delvis enig i påstandene om Hokksund etter bosted, inntekt, utdanning, alder og kjønn. N= 600 i alderen 25-45 år i Oslo og Akershus.....	64
------------	---	----

Figuroversikt

Figur 4.1	Fordeling av sysselsatte i byer i Buskerud	20
Figur 4.2	Image-næringer/bostedskvaliteter	22
Figur 4.3	Lokaliseringskoeffisienter (2000 og 2005)	23
Figur 4.4	Dynamikk i næringslivet perioden 2002-2004.....	24
Figur 4.5	Tilflytting av bedrifter til Øvre Eiker.....	25
Figur 4.6	Utflytting av bedrifter fra Øvre Eiker.....	26
Figur 4.7	Tilgang på venturekapitalister	27
Figur 4.8	Generelt næringsmiljø	28
Figur 4.9	Totalt miljø.....	29
Figur 4.10	Næringsledere i Oslo og Akershus: syn på byene i Buskerud. Prosentandel som er enige i den enkelte på såstand om byen. N=1022	30
Figur 4.11	Næringsledere i Oslo og Akershus: syn på byene i Buskerud. Prosentandel som er uenige i den enkelte på såstand om byen. N=1022	31
Figur 6.1	Andel blant 33-37 åringene som er fra byen/kommunen	44
Figur 6.2	Andel blant 33-37 åringene som er tilflyttere som flytter videre	46
Figur 7.1	Sammenheng mellom lokal livskraft og miljø	56
Figur 7.2	Sammenheng mellom lokal livskraft og økonomi	57
Figur 7.3	Sammenheng mellom lokal livskraft og levekår	57

1 Byenes attraktivitet

Dette kapitlet er sammendraget i hovedrapporten: NIBR-rapport: 2005:13

Byenes attraktivitet

Byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring

Av Guri Mette Vestby

Øvre Eiker rådhus

1.1 Byutviklingens egenverdi og salgsverdi

Materialet om Hokksund og Øvre Eiker er hentet fra et større prosjekt om byene i Østfold og Buskerud. Innledningsvis presenterer vi derfor sammendraget fra dette prosjektet, slik at stoffet om fakta og forestillinger om Kongsberg "rammes inn" av dette:

Bykommunene i Østfold og Buskerud ligger i randsonen av hovedstadsområdet. Byene er Hønefoss, Kongsberg, Hokksund, Drammen, Moss, Askim, Mysen, Sarpsborg, Fredrikstad og Halden. De er med i et europeisk prosjekt med andre byer i samme

situasjon; Interreg-prosjektet Metropolitan Areas +, og samarbeider seg i mellom om de utfordringer dette representerer. Samtidig er de i større og mindre grad konkurrenter om å fremstå som attraktive for næringsetablering, bosetting og turisme. Stedskvaliteter kan være avgjørende for om byer er attraktive og konkurransedyktige. Byer med gode stedskvaliteter tiltrekker seg høyt utdannet arbeidskraft og kreative personer som bidrar til nyskaping og økonomisk vekst. Byutvikling som rommer mange forskjellige forhold har en egenverdi for byens befolkning og næringsliv, samtidig som dette øker attraktiviteten ved det "produktet" som skal selges gjennom mer aktiv profilering og strategisk markedsføring. Byene blir derved også mer attraktive som samarbeidspartnere. Flere av byene er godt i gang med byoffensiver, omdømmeprojekter og profileringsprosjekter, mens andre står på startstreken. Norsk institutt for by- og regionforskning, NIBR, legger her fram materiale basert på *fakta og forestillinger om fellestrekk og særtrekk* som byene selv kan bruke i dette strategiske arbeidet; positive faktorer og kvaliteter som kan forsterkes og utvikles, negative forhold som kan reduseres og endres, feilaktige inntrykk som kan korrigeres, og underkommuniserte særtrekk og kvaliteter som bør gis oppmerksomhet.

1.2 Det fysiske bymiljøet: synlige sentrumssatsinger og skjulte verdier

Det mest konkrete og synlige er den fysiske byutviklingen som bidrar til å gjøre byen attraktiv som bosted, arbeidssted, handlested eller besøks- og turistmål. Alle disse byene i Østfold og Buskerud har et bysentrum som er opprustet og estetisk fornyet, eller større bygge- og anleggsarbeider er på gang for å vitalisere byens kjerneområde. Sentrumsområder er bevisst prioritert mer enn bydelene og bo-områdene. Nyere sentrumsnære boliger er bygget eller prosjektert, og det satses på boliger og næringslokalteter ved sjøsider og elvebredder. Men adkomstårene som "inngangspartier" er lite innbydende og gir besøkende et dårlig førsteinntrykk. Det er også mange eksempler på rotete "baksider" i sentrumskvartalene. Informasjon om byenes fysiske struktur, særtrekk og kvaliteter er forøvrig underkommunisert på kommunenes hjemmesider på Internet. Det samme gjelder mangfoldet av ulike typer sentrumsnære boligmuligheter som finnes i disse byene, det framstår som en "skjult" kvalitet for potensielle tilflyttere. Byene selv er bekymret over at de flotte leilighetskompleksene først og fremst er tiltrekkende for godt voksne og vil bli pensjonisteldoradoer om ti-femten år. Dagens unge voksne i etableringsfasen velger ikke bolig eller bosted bare ut fra pris og barnevennlighet, men også fordi det å bo er et identitetsprosjekt og en livsstil. Utenforstående synes i liten grad å kjenne til de positive kvalitetene knyttet til de fysiske byfornyelsene. Norske betraktninger om fysisk byattraktivitet dreier seg både om bysentrum og om byens naturomgivelser, og vi ser at nærhet til sjø, fjell og skogsområder er med på å forsterke et positivt image.

1.3 Bevegelser i byenes humane kapital og ressursgrunnlag

Byens befolkning er en viktig ressurs, en human kapital for byene. Samtidig ønsker de å styrke denne kapitalen og økt tilflytting er derfor et mål med stedsprofileringen. Et hovedmønster er at sju av disse ti byene har relativt sett flere eldre og færre barn og unge enn i landet som helhet. Våre data forteller noe om hvordan byene i det lange løp har klart å rekruttere unge personer i etableringsfasen og hvem de er ut fra utdanning og arbeidstilhørighet. Byens attraktivitet kan også i en viss grad leses ut fra data om bofasthet og

videreflyttinger. Graden av stabilitet og fornyelse i befolkningen er på hver sin måte av betydning for byutviklingen i et videre perspektiv. De fleste stedene er lokalbefolkningen i flertall. Men byene nærmest hovedstaden har en stor andel tilflyttere og størst videreflytting, noe som fører til at det stadig er relativt store omskiftninger i befolkningen. Byens størrelse er av mindre betydning i denne sammenheng, det ser vi blant annet ved at småbyene Askim og Mysen hører til i kategorien med mye innflytting og videreflytting.

Mens avstand fra storbyen synes viktigere enn størrelse når det gjelder flyttebevegelser som allerede har funnet sted, er dette omvendt når det gjelder forestillinger om potensiell flytting blant utenforstående. Befolkningssurveyen vi gjennomførte blant 25-45 åringer i Oslo og Akershus viser at urbanitet er attraktivt; de største byene scorer høyest på spørsmål om de kunne tenke seg å bo i disse konkrete byene. Men dette kan også være et uttrykk for at de største er mest kjent blant folk, eller det kan være at tilflytterpotensialet ikke først og fremst ligger i Oslo og hovedstadens nærmeste omegn. Å få egne bysbarn til å flytte hjem igjen bør også være et mål med den strategiske stedsprofileringen. Nå er det slik at mellom 15 og 25 prosent av de som bodde i disse byene som 15-åringer har flyttet tilbake når de nå er midt i 30-åra. Størst tilbakeflytting finner sted i Moss.

Den unge voksenbefolkningen skal de neste par tiårene utgjøre en vesentlig del av disse byenes humane kapital i arbeidslivet, i lokalpolitikken og i det lokale sivilsamfunnet. Sammenlignet med landsgjennomsnittet for fem årskull midt i 30-årene, har byene i Østfold og Buskerud generelt et noe lavere utdanningsnivå (unntatt Kongsberg). I de aller minste byene finner vi lavest utdanningsnivå, mens den største byen (Drammen) ligger høyest ved at 1/3 av de unge voksne har høy utdanning. Mønsteret speiler en kombinasjon av bystørrelse og type næringsliv. Et fellestrekk i denne alderskategorien er at andelen med høyere utdanning er større blant kvinner enn menn, noe som blant annet skyldes at disse byene har hatt mange industriarbeidsplasser å tilby unge menn som gikk direkte ut i arbeidslivet. Unntaket finner vi i Kongsberg, men denne byen er spesiell også ved et særskilt høyt utdanningsnivå, både blant menn og kvinner, noe som i stor grad skyldes byens høyteknologiske næringsliv.

I alle byene er det slik at kvinnes arbeidsplasser først og fremst er innen undervisning og helse, slik den er andre steder, mens de unge voksne mennene i stor grad jobber innen ulike industrinæringer. I hele seks av disse ti byene er lokaliseringskoeffisienten for industrinæringer over 1,5, dvs. at de ligger langt over landsgjennomsnittet. Kun Drammen ligger under dette snittet.

1.4 Dynamikk og endring i et varierende næringsliv

En sterk industritradisjon er felles for disse ti byene, og den nyere næringshistorien er alle steder en fortelling om store omstillinger og endringer. Flere av byene har gått fra å ha en eller noen få store hjørnestensbedrifter til å få en mer allsidig og sammensatt næringsstruktur. Industrien står fremdeles sterkt, men vi finner tildels svært forskjellige industrier på disse stedene. Indikatorer for næringsmiljøet i byene viser et sammensatt bilde; enten er dagens situasjon positiv eller de scorer høyt på utviklingen de siste fem årene. Dette kan tyde på at næringslivet i den enkelte by enten er i en utviklingsprosess eller har vært det, men at utvikling ikke nødvendigvis genererer ytterligere utvikling.

Dynamikken i næringslivet er forskjellig i disse byene. Om det er en positiv eller negativ forskjell på etablerte og nedlagte arbeidsplasser de siste fem årene varierer. Det er dessuten store forskjeller mellom byene når det gjelder andel sysselsatte innen det som på landsbasis defineres som vekstnæringer og nedgangsnæringer. Et interessant trekk her er

forøvrig at vekstnæringer ikke i noen særlig grad dreier seg om tradisjonelle næringer, men er knyttet til disse som underleverandører, bearbeidingsprodusenter eller tjenesteleverandører.

Bedriftene i Oslo og Akershus har liten kjennskap til hvorvidt myndighetene i byene i Østfold og Buskerud har lagt til rette for næringsvirksomhet og nyetablering. Drøyt en av ti næringslivsledere i hovedstadsområdet har vurdert flytting til eller oppstart av ny virksomhet i noen av disse byene. Forretningsmessige tjenester som ikke er kunnskapsintensive er mest aktuelle flyttekandidater, dernest følger lowtech industri. High-tech næringer er mest positive til de større byene. Størrelsen på bedriften har lite å si, men en noe større andel blant bedrifter med 6-15 ansatte er positive til flytting. En av tre bedriftslederne vurderer de store byene i Østfold, samt Drammen, som attraktive på grunn av deres sentrale kommunikasjonsmessige beliggenhet. En av fire betrakter Kongsberg, Fredrikstad og Drammen som attraktive pga sitt næringsmiljø og tilgang på relevant kompetanse. Bostedskvaliteter er viktige for små bedrifter, og det er disse som oftest flyttes eller etableres. På spørsmål om attraktivitet pga. bostedskvaliteter, er det Fredrikstad som scorer høyest, dernest følger Kongsberg, Drammen og Moss. De små byene scorer lavest. Begrunnelsen for å etablere virksomhet på de mindre stedene dreier seg først og fremst om relativt lave kostnader ved utbygging.

Mange byer ønsker seg high-tech og kunnskapsintensive næringer med høyt utdannede og antatt resurssterke og kreative personer. Men disse er verken de mest lukrative, stabile eller ekspanderende næringer. Det som gjør dem interessante er først og fremst at de antas å ha positive ringvirkninger for det øvrige næringsliv. Blant disse byene er det særlig Kongsberg, men også Halden, som har et høyt innslag av slike næringer.

Næringer med et kulturelt og kreativt tilsnitt har på mange måter overtatt rollen som IKT-næringene hadde for ti år siden, nemlig det "alle" satser på i en omstillingsprosess. Men alle byer kan ikke bli spesielle kulturbyer, selv om alle kan stimulere kulturvirksomhet og kreative næringer. Den relative andelen sysselsatte innen slike næringer er forøvrig forskjellig i disse byene, men andelen er ikke som forventet avhengig av bystørrelse. De kultur- og opplevelsesnæringene som samtidig gir tilbud og aktiviteter til folk på stedet, vokser jevnt over i antall sysselsatte i alle byene. Verdt å merke seg er at Fredrikstad ikke utmerker seg her, selv om denne byen de senere årene har fått et image som en kulturby.

1.5 Byene er handelssentre i konkurrerende posisjoner

Handels- og servicevirksomheten i byene er en viktig del av næringslivet, den er i stor grad med på å generere nye virksomheter. Et attraktivt handels- og servicetilbud får folk til å komme til byene og preger by- og gatelivet. De ti bykommunene er handelssentre i sine regioner og våre data viser at de har potensial til å utvikle seg som attraktive steder fordi de har betydelig kjøpekraft i sitt nære omland. Alle har dessuten gode utviklingsmuligheter, slik vi måler det. I Buskerud har byene Drammen, Hønefoss og Kongsberg høye dekningsgrader dvs. at de trekker til seg omsetning fra omlandet. I Østfold er det Moss og Mysen som kommer sterkest ut. Tallene viser tydelig handelslekkasjen til Sverige, særlig for Halden nærmest grensen.

Det er ikke bare konkurransen fra Sverige som har betydning i Østfold. Tallene for omsetningsutvikling, overdekning og handelslekkasje viser også at konkurransesituasjonen mellom byene som handelsbyer er betydelig, noe som krever gode strategier i forhold til egne muligheter. De små merker konkurransesituasjonen sterkest, samtidig er ikke dette et entydig bilde. For eksempel er det en høy dekningsgrad i Mysen (Eidsberg),

Slettet: ,

Slettet: xxx

mens nabobyen Askim ikke har klart å styrke sin posisjon som handelsby de siste 5-6 årene.

Tall på detaljhandelens omsetning pr. innbygger er også [en indikator på attraktivitet](#). Det er ikke et entydig bilde av byene vi får her, men heller en variasjon. Drammen ligger høyest med en omsetning på kr. 71343 pr. innbygger. Men ikke bare byens størrelse gir seg utslag, for Mysen (Eidsberg) følger like etter Drammen, mens Fredrikstad ligger i det nedre sjiktet.

Slettet: er

1.6 Ikke turistbyer – men besøksbyer?

Turisme er viktig for profilering og for næringsliv, men ingen av de ti byene er spesielt kjente turistmål (selv om enkelt av dem har kjente turiststeder), og ingen kan skilte med mange sysselsatte innen denne næringen. Men denne næringsveien er ikke så ubetydelig som en kanskje skulle tro. Åtte av de ti byene har lokaliseringskoeffisienter på over 0,8 (landssnitt er 1), og tre av disse ligger på minst landsgjennomsnittet mht. sysselsettingsandel. Likevel, turister og besøkende i ferier synes ikke å ha noen særlig betydning for disse byene, det kan man lese ut av omsetningsstatistikker for handel og service; i typiske turiststeder stiger nemlig denne betydelig i månedene juli/august.

Vi kan imidlertid anlegge et annet attraktivitetsmål på turisme; en kommune med mange hytter, må være en kommune med attraktive områder og arealer for rekreasjon og friluftsliv. Hovedbildet er at noen av kommunene har svært mange hytter innen sine grenser og de andre har få. Nærhet til sjøen, marka og fjellet er tydelige attraktivitetsindikatorer: flest hytter er det i Fredrikstad kommune (4355), deretter følger Ringerike (3557), Kongsberg (2152), Sarpsborg (2778) og Halden (1740).

Byenes beliggenhet, særpreg og tilbud er kanskje vel så aktuelle for besøkende som tradisjonelle turister på ferie? Lokalisering i en folkerik region rundt landets hovedstad, med gode transportforhold, bidrar til at byene kan være tiltrekkende overfor mange besøkende med sine attraksjoner, opplevelser, rekreasjonsmuligheter og handelstilbud.

1.7 Byene er bærekraftige ut fra ulike dimensjoner

Byenes særpreg og utviklingsmuligheter, og de utfordringer de står overfor for å øke attraktiviteten, kan også knyttes til ”bærekraftig byutvikling”. Dette begrepet rommer ulike og komplekse forhold. Vi har laget bærekraftbarometre for alle de ti byene. Bærekraftindikatorene er relative uttrykk for situasjonen, dvs. når en *sammenligninger byene med hverandre* på bærekraftens fire hoveddimensjoner: økonomi, levekår, miljø og lokal livskraft. Ser vi på alle de 41 bærekraftindikatorene under ett får vi to hovedmønstre. For det første viser det seg at byer som kommer godt ut på noen indikatorer, ligger dårlig an på andre. Alle har med andre ord både kvaliteter og utfordringer å gripe fatt i. For det andre viser samlet bærekraftindeks at det er stor spredning. Kongsberg ligger på topp, etterfulgt av Drammen, og er altså samlet sett ”den mest bærekraftige” byen når vi sammenligner dem som her. Særlig positivt kommer byen ut i forhold til levekår, men det er også mange uttrykk for et livskraftig lokalsamfunn. Fredrikstad ligger i bunnen, noe som er interessant med tanke på at denne byen kom så definitivt best ut av omdømme-testen som ligger i den survey vi gjennomførte blant folk bosatt i Oslo og Akershus, og også i surveyen blant næringslivsledere i den samme regionen.

Den samlede *økonomindeksen*, som består av både offentlige og private økonomiske faktorer, har et hovedmønster som viser at alle byene i Buskerud kommer bedre ut enn byene i Østfold. På den samlede *miljøindeksen* er bildet mer blandet. Hovedmønsteret har form av to "divisjoner", men likevel er det stor spredning. Byer som har fått miljøoppmerksomhet- og satsing viser seg forøvrig å ligge lavere: Drammen, som fikk Bymiljøprisen i 2003, har tydelig flere miljøutfordringer å gripe fatt i. Det samme har Fredrikstad, som var en av Miljøbyene i Miljøverndepartementets utviklingsprosjekt på 90-tallet. Men dette viser også at bærekraftbegrepet er langt videre enn miljøbegrepet.

1.8 Bybilder utdelige for utenforstående

Befolkningsurveyen blant 600 personer i alderen 25 til 45 år bosatt i Oslo og Akershus viser at mange ikke kjenner noe særlig til disse byene, og spesielt ikke de minste byene. De oppfattes i en viss grad som trauste og kjedelige, men mest framstår de som anonyme byer som folk utenfra ikke har noe bilde av. Dessuten er det de største eller mest markante byene som folk har positive bilder av, - dårlig kjennskap til de små ser ut til å slå ut som relativt sett mer positive bilder for de større stedene som flere har forestillinger om. Det ser vi blant annet på det at det ikke er småbyene, men de større, som får høyest score på forestillingen om at det er trygt og godt der.

Jobbmuligheter og sosiale bånd til familie og venner er generelt vesentlige årsaker til folks bostedsvalg og flyttemotiver. I tillegg vurderes bostedskvaliteter som *naturomgivelser, kulturliv og uteliv høyt av de fleste. Fredrikstad har et spesielt godt omdømme. Tallenes tale er at bildene av byene som arenaer for kulturliv er negative, med unntak av Fredrikstad, Drammen og Kongsberg, i noen grad også Moss. Heller ikke forestillingene om stedenes naturomgivelser gir noe tydelig mønster, utover at vi registrerer en viss usikkerhet. Rundt halvparten av de spurte sier seg enig i at Fredrikstad og Kongsberg har fine naturomgivelser. Det som byene selv ser som en selvfølgelighet er ikke nødvendigvis allment kjent; for eksempel er det nesten annenhver av de spurte som ikke synes de vet nok til å ha noen mening om naturkvalitetene på Ringerike.*

Dagens bosteds- og flyttediskusjoner retter ofte søkelyset på tiltrekningskraften ved storbyer som tilbyr sine beboere et variert uteliv med noe for enhver smak. Ikke uventet scorer de største byene, som Fredrikstad og Drammen, høyest på dette, men også Moss ligger over de andre.

1.9 Fakta, forestillinger, mentalitet og praksis

Fakta, forestillinger, lokal mentalitet og praksis er samvirkende i de prosesser som former byenes identitet og image. Derfor bør disse elementene ses i sammenheng når byene skal profilere seg. Lokal forståelse om byenes ressurser og muligheter, særpreg og kvaliteter, samsvarer ikke alltid med de forestillinger utenforstående har om byene. Kommunene har derfor en jobb å gjøre, både med å øke kjennskapen til byene i omverdenen og med å få bedre fram de kvalitetene de har. Steders image blir dessuten preget av signaleffekter av hendelser og begivenheter av så vel positiv som negativ karakter. Dette er ofte undervurdert i imagesammenheng. Det er også grunn til å peke på at byutvikling også forteller noe vesentlig om den lokale mentalitet og praksis som finnes blant sentrale aktører i byen når det gjelder hvilke grep som velges på tvers av så vel fagmiljøer som politiske miljøer og andre som er involvert i byutvikling. Såkalt hjemmeblindhet skjuler altså ikke bare byens kvaliteter og positive særtrekk, den kan også skjule handlingskompetanser når det gjelder måter å møte utfordringer på.

2 Byprofil for Hokksund¹

2.1 Hokksund

Hovedgata i Hokksund

Hokksund er et stort tettsted i et åpent kulturlandskap med den majestetiske Drammenselva rennende tvers igjennom. Kommunen uttrykker selv at elva er stedets viktigste ressurs, at "Hokksund har vært en elveby og ønsker å bli det igjen". De har anlagt en flott elvepark rundt Nøstetangen museum og glassblåseri med promenade, småbåthavn, badested, skulpturpark og campingplass med spesiell estetisk form. Her er stedets tradisjon knyttet til nåtidig håndverk og en attraktiv elv. Men fra sentrum av Hokksund er elva ikke særlig tilgjengelig, verken visuelt eller fysisk. At dette skulle være stedet for godt laksefiske er usynlig for den besøkende og ukjent for folk flest.

Hokksund har fått sin bystatus, men det tar nok tid å innarbeide en slik status i folks oppfatninger av stedet. For utenforstående er bildene av Hokksund ganske utydelige, det er et anonymt sted som er sårbart når negativ omtale rammer. Hokksund har opplevd både

---

¹ Dette kapitlet er hentet fra hovedrapporten i prosjektet: "Byens attraktivitet. Byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring". NIBR-rapport 2005:13. Av Guri Mette Vestby

å bli omtalt som ikke-sted og nazi-sted, og har brukt mange ressurser på å "renvaske" stedet og bygge om omdømmet. Ikke bare har de mobilisert bredt for å stoppe rekruttering til nazi- miljøet gjennom langsiktig arbeid for toleranse og demokrati. Kommunen har samtidig profilert seg som nasjonal foregangskommune for å bygge opp det lokale demokratiet og fremme dialog med innbyggerne. Men hvor mange utenfor regionen har fått kjennskap til dette? Om de skulle gå inn på kommunens nettside vil de få et inntrykk av at det legges vekt på utviklingen av lokaldemokratiet og medvirkning fra befolkningen. Bærekraftindikatorene viser da også at det er mange lokale lag og foreninger, og gode score på indikatorer for kulturell og politisk deltakelse i kommune.

I den grad utenforstående andre steder har noe bilde av byen, er det som et traust og kjedelig sted der det er trygt og godt (dette er for så vidt en oppfatning som gjelder alle de mindre byene som er lite kjent). For vel 10 år siden ble det gjennomført et betydelig stedsutviklingsprosjekt for å gjøre Hokksund sentrum mer attraktivt. Stasjonsgata er blitt ei trivelig og estetisk opprustet handlegate, og det er bygget flere nye sentrumsboliger av ulik størrelse og karakter. Men i byens selvpresentasjoner på nettet får vi ikke noe inntrykk av hvordan byen er, verken hva den har å tilby eller hvordan den ser ut. Sentrum er for øvrig omgitt av et noe frynsete grenseland som trenger opprusting. Hokksund har fortsatt en del igjen før slagordet om estetiske og urbane ambisjoner i byutviklingen er virkeliggjort.

For den besøkende framstår Hokksund i dag som en trivelig småby for den som bruker den. Som handelssted må de imidlertid hankses med konkurranse fra flere store kjøpesentre i nabokommunen. Men omsetningsutviklingen er positiv, noe som tilsier at Hokksund er i ferd med å tette igjen noe av den betydelige handelslekkasjen. Likevel er ikke Hokksund noen handelsby av betydning; omsetningen pr. innbygger var den klart laveste sammenlignet med de ni andre byene i 2004.

Næringsmessig skiller Øvre Eiker seg ut ved å ha et høyt innslag av både primærnæringer og industri, og i dette spennet kan det ligge interessante potensialer for næringsutvikling og stedsprofilering basert på lokale særtrekk. Det er også en del positive trekk ved næringslivet som bør kunne brukes i strategisk profilering. På indikatorer for *utvikling* som har funnet sted de siste fem årene ligger kommunen blant de høyeste både på generelt næringsmiljø og på såkalte imagenæringer (kreative næringer, næringer med kultur, fritidstilbud og turisme). Kommunen utmerker seg positivt (sammen med Kongsberg), som det eneste stedet blant disse ti byene med flere sysselsatte innen vekstnæringene enn landsgjennomsnittet. I kommunen isolert sett er det en større prosentandel som er sysselsatt i vekstnæringer enn i nedgangsnæringer. Men situasjonen kjennetegnes også av at det har vært en negativ forskjell på etablerte og nedlagte arbeidsplasser i perioden 1999-2004.

Denne kommunen har en lav forventet befolkningstilvekst sammenlignet med de andre, og hvem skal profileringen for bosetting rettes mot? Drøyt halvparten av de som vokste opp i kommunen er flyttet ut når de er midt i 30-åra, og de har mange videreflyttere. Dette betyr at de med et visst kjennskap til stedet også må inkluderes i målgruppen. Et særtrekk er at småbyene Hokksund, Askim og Mysen utmerker seg ved å ha en høyere andel barn og unge i sin befolkning enn i de andre byene. Profilering mot barnefamilier er derfor viktig.

3 Trekk fra historien: Hokksund – fra trafikk-knutepunkt via ”ikke-sted” til by

Dette kapitlet er hentet fra NIBR-notat 2005:130

Trekk ved historien til bykommunene i Østfold og Buskerud.

Av Yngve Carlsson og Knut Onsager. Teksten om Hokksund er skrevet av Yngve Carlsson.

Jernbanestasjonen

I og med at tettsteder over en viss størrelse og med visse kjennetegn selv kan vedta å kalle seg by, har en rekke norske tettsteder fått bystatus de senere år. Et av disse er Hokksund (8000 innb.) kommunesenter i Øvre Eiker kommune (15.600 innb.)

Trafikk-knutepunkt og gradvis et industristed

Navnet Hokksund kommer av Haugsund som er avledet av gårdsnavnet Haug som lå på en morenehaug og *sund* i betydningen fergested. Sundet var strategisk plassert omtrent midtveis mellom havna i Drammen og Kongsberg. For å skipe ut sølvet fra Kongsberg ble landets første kjørevei anlagt fra Kongsberg til Haugsund i årene 1624 til 1630. Der

kunne det lastes over på små båter og prammer og fraktes ned den farbare Drammenselva til havna. På østsiden av sundet vokste det fram en landsby etter mellomeuropeisk mønster med håndverksbedrifter, salsgboder, spise- og skjenkesteder. Husene lå tett ut mot gata, og på baksiden var det en smal parsell med plass for uthus, noen dyr og dyrkingsareal (Guttu, Hoen og Vaskinn 1992:21). Deler av bebyggelsen står der fortsatt i dag.

Den første industribedriften på stedet var Nøstetangen Glassverk, landets første glassverk, som var i drift i årene fra 1741 og ca. 25 år framover. Bedriften skapte virksomhet og liv også på vestsiden av elva. Mangel på trekull i området rundt Hokksund, medførte at produksjonen ble flyttet fra Hokksund til Hurdal i 1777.

Etter åpningen av Randsfjordsbanen i 1866, og noen år senere med en sidelinje til Kongsberg, ble Hokksund et jernbaneknutepunkt. Rundt jernbanestasjonen på vestsiden av elva vokste stasjonsbyen fram. I perioden 1870 til 1930 skjedde det også en etablering av nye industribedrifter. Dette var bedrifter som Hellefoss tresliperi, Eiker jernstøperi, Hokksund Meieri, Eiker Dampsag. I 1900 bodde det 569 mennesker på stedet.

I løpet av noen ti-år midt på 1900-tallet flyttet de fleste offentlige funksjoner over til vestsiden av elva. Ei ny betongbru over elva i 1958 kombinert med en stadig økende biltrafikk førte til at jernbanen gradvis mistet sin betydning for tettstedet. Tettstedsutviklingen skjedde nå langs Brugata (riksveien) slik at den nye Hokksund på vestsiden av elva fikk to tyngdepunkter – et ved stasjonen og et ved Brugata. Mellom disse var det relativt glissent med bebyggelse – med eplehager og annet dyrkingsareale langs fortauene.

På 1960- og 1970-tallet skjedde den en betydelig vekst rundt Hokksund. Stedet vokser utover til et arealkrevende ”spredt-sted” med boligområder i både øst, vest og syd. Tettstedets sentrum var også delt i tre deler – den gamle historiske bebyggelsen i Gamle Hokksund på østsiden av elva, området rundt stasjonen og langs Brugata. Godt utenfor tettstedet ble det etablert en rekke små og mellomstore industribedrifter på nye industriområder. Blant de største og mest kjente bedriftene er OSO Hotwater, Norsk Kabelfabrikk og Ring Teigen (biloppbuggeri/metallgjenvinning). Rett utenfor sentrum er det fortsatt drift i papirfabrikken ved Hellefossen. Mens Vestfossen, ca. fem km. vest for Hokksund nesten opphørte som industristed gjennom nedleggelse av den store Vestfos Cellulose og papirfabrikk i 1970, ble Hokksund et tydeligere industristed gjennom nyetableringer på slettene i rundt tettstedet. Men selve tettstedet fikk ikke noe visuelt industripreg siden mesteparten av industrien ble etablert godt utenfor sentrum.

Trafikkbelastet ”ikke-sted”

Bilen kom til å sette et stadig tydelig preg på stedet, særlig i Brugata som nå var blitt en del av riksveien mellom Drammen og Kongsberg. På 70-og 80-tallet ble tettstedet nesten kvalt av biltrafikken. Bygningene langs hovedveien framsto som skitne og bygningsstrukturen var rotete med bygninger av ulik størrelse. Ingen av de gjennomreisende så noe til det idylliske sentrumsområdet nedover Stasjonsgata med småhus, gater og plassdannelser. Hokksund viste vrangside til de tilreisende. I sin bok om steder og ”ikke-steder” i Norge kommer sosiologene Andres Hompland og Ivar Frønes i 1985 med følgende karakteristikkk:

Et annet av Østlandsregionens ledende ikke-steder er Hokksund. I årevis har man kjørt gjennom Hokksund uten å oppdage det, selv om man har rykket til ved Kina-restauranten i svingen. Etter hvert har vi jo fått vite at Julie Ege er blitt kulturpersonlighet i Hokksund, men det er ikke nok til å gjøre Hokksund til et sted. År etter år vinner Hokksund norgesmesterskapet

i skistafett, men det er jo ingen som forbinder med et sted. Hokksund er en skiklubb, ikke et sted.

Fra ”ikke-sted” til stigmatisert tettsted

En åtte-ti år etter Frønes og Homplands karakterstikk utviklet det seg et nynazistisk ungdomsmiljø i Hokksund rundt en markert lokal ledefigur. Sommeren 1995 ble det arrangert en nynazistisk konsert rett utenfor Hokksund, noe som gjorde Hokksund til toppnyhet i alle riksavisene, alle de nasjonale radiokanalene, i Dagsrevyen og TV-2 nyhetene (Carlsson og Bjørge 1999). Navnet Hokksund og nynazisme ble koblet sammen i de fleste nyhetsoppslagene. Deretter ble stedet gjenstand for flere ”dagene derpå-reportasjer” hvor dybdejournalistene skulle prøve å forklare hvorfor dette kunne skje her. Det bilde som ble tegnet av sted og befolkning var ikke positivt. Både høsten 1995 og i løpet av 1996 skjedde det episoder som fikk stor plass i riksdekkende media. I ett tilfelle var både stedsnavnet og bildebruken fra Hokksund, til tross for at episoden skjedde i Skotselv – nord i kommunen. En kritisk kronikk av NRK’s Bjørn Hansen med utgangspunkt i denne Skotselvepisoden ble tatt svært ille opp lokalt:

Vi i Hokksund fortjener ikke at noen på sviktende grunnlag skal lage en verkebyll for oss, tordner [den tidligere Stortingsmannen] Johan Buttedal.....

Det er like ille å mobbe ei hel bygd som et enkelt menneske, slår forfatteren Anders Bye fast. Han er lei av at utenforstående skal se på Hokksund som noe rart. (Fra en oppfølgingsartikkel i Dagbladet den 13/1-1997).

Til og med i nyhetsoppslag som ikke hadde noe med nazisme eller rasisme å gjøre, ble koblingen Hokksund og nasizme gjentatt. En ”gladhistorie” i Aftenposten (18/6-96) med overskriften ”Helgefylla er borte fra Hokksund” innledes slik:

Utekontakt Ronald Pedersen i Øvre Eiker, kommunen som er mest kjent for sine nynazister, har virkelig en solskinnshistorie å fortelle.....

Et annet eksempel er Synnøve Svabø i underholdningsprogrammet Baluba på NRK TV (17/4-98). Hun skaper liv og røre for en gruppe pensjonister gjennom å roulettespill. Premien er: En bok om ”Hokksund under nazismen”. Hokksund overtok plassen fra Brumunddal som et nasjonalt mobbeobjekt. Det var ikke stedets fysiske kvaliteter som sto i fokus, men lokalbefolkningens moralske kvaliteter.

Kampen for å renvaske stedet

Det er lagt ned en betydelig innsats for å gjøre noe med Hokksunds ”nazi-image”. Det er gjennomført en bred mobilisering fra både sivilsamfunn og kommune for å stoppe rekrutteringen til det lokale nynazistiske miljøet gjennom et langsiktig arbeid for toleranse og demokrati. Samtidig har den profilert seg som en nasjonal foregangskommune for å bygge opp det lokale demokratiet og fremme dialog med innbyggerne på flere ulike arenaer. Ordfører i kommunen har personlig engasjert seg sterkt i å holde leder av den nynazistiske organisasjonen Vigrid, Tore Tvedt ute av kommunen, samt forhindre at to kriminelt belastede motorsykelgrupper etablerer seg lokalt. Også på disse områdene har Øvre Eiker vært en nasjonal foregangskommune hvor den har fått mye fagnad i innvidde kretser. I mars 2003 fikk Øvre Eiker kommune den nasjonale ”Det nytter-prisen” – for blant annet sitt arbeid mot nynazisme og rasisme. Dette er en utmerkelse som henger meget høyt i ”kommune-Norge”. Spørsmålet er i hvilken grad ”det vanlige publikum” utenfor kommunen har fått dette med seg, eller om et gammelt dårlig rykte fortsatt henger ved.

Det er også gjennomført et betydelig stedsutviklingsprosjekt, med stor innsats fra både kommune, vegmyndigheter og Miljøverndepartementet for å gjøre Hokksund sentrum til et mer attraktivt. Stasjonsgata er blitt ei trivelig og estetisk opprustet handlegate hvor bilene må bevege seg på de myke trafikkanterens premisser. Hokksund framstår som en trivelig småby for den som bruker den.

Men er Hokksund en by?

Det var Øvre Eiker kommune som selv utpekte Hokksund til by høsten 2001. Dette er en betegnelse ikke alle er fortrolig med. Redaktøren i lokalavisa Bygdeposten stiller følgende spørsmål 7/5 2005 – etter tre og et halvt år med bystatus:

Som lokalavis skal vi være patriotiske. Vi skal i stor grad støtte opp om initiativ som kan bidra til å utvikle området hvor vi bor. Men vi skal også være skeptiske og kritiske - og vi er privilegerte nok til å få lov til å være etterpåkloke. Derfor tør vi spørre: Hvorfor ble Hokksund by?

Tre og et halvt år senere ser vi ikke snurten av en by i Hokksund. Vi ser et tettsted som kjemper innbitt for å få togene til å stoppe, og en handelsnæring som er dypt bekymret over shoppinglekkasje til store sentre og de virkelige byene

Lederartikkelens tiller flere spørsmål og problemstillinger når det gjelder Hokksunds utvikling og status. Han avslutter slik:

For Hokksund er en koselig plass ved Drammenselva, med verdifulle kvaliteter og potensial for utvikling. Innbyggerne har flere grunner til å være stolte av tettstedet sitt, og de har utfordringer som må løses.

Men by? Spar oss.

Derimot er rottene temmelig sikre på at det dreier seg om en by:

Urbant på bygdene

«Torsdag morgen ble flere rotter observert av en kunde som var på vei inn i en matvareforretning i Hokksund. Lignende observasjoner har beboere i samme område hatt tidligere. Kommunelegen i Øvre Eiker sier man er klar over situasjonen og at det ikke er grunn til bekymring - rotter er et varig byproblem.» (*Bygdeposten rapporterer om forholdene i Hokksund, som fikk bystatus for vel ett år siden. Omtalt i: Tidsskrift for Den Norske legeforening nr. 9-2003. I kommentaren "På tampen".*)

4 Næringslivet i dag - trender og dynamikk

Mer detaljerte data finnes i NIBR-notat 2005:125
Næringsliv i bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Frants Gundersen

Drammenselva renner gjennom Hokksund

4.1 Datagrunnlaget

Gjennomgangen av bykommunene i Buskerud og Østfold baserer seg på to datakilder. Det mest omfattende materialet kommer fra Det sentrale bedrifts- og foretaksregisteret (BoF), som beskriver byene med hensyn til næringsstruktur og utbredelsen og utviklingen av enkelt næringer. NIBR har også viderebearbeidet registeret til også å kunne beskrive dynamikken i næringslivet ved hjelp av etableringer, nedleggelse og inn- og utflytting av bedrifter.

Den andre kilden er en spørreundersøkelse blant næringsdrivende i Oslo og Akershus, der sentrale personer i bedriften ble spurt om deres syn på næringsmiljøet i de ti byene. I tillegg ble de spurt om de har eller har hatt planer om å etablere eller flytte virksomhet til Buskerud eller Østfold. Næringsstilhørighet, beliggenhet og antall sysselsatte i bedriften ble heftet på fra registeret i ettertid. Spørreundersøkelsen ble gjennomført sommeren 2005 og ble besvart av litt over 1000 personer/bedrifter.

4.2 Ulike målsetninger for næringsutvikling og stedsutvikling:

- Få bedrifter til å flytte til Øvre Eiker
- Få bedrifter til å la være å flytte fra Øvre Eiker
- Få bedrifter til å etablere seg i Øvre Eiker
- Få bedrifter til å ekspandere/unngå konkurser
- Få personer til å flytte til Øvre Eiker
- Få personer til å la være å flytte fra Øvre Eiker

Når en skal snakke om attraktivitet er det naturlig å spørre seg: hvem skal synes at Øvre Eiker er attraktivt for næringsvirksomhet og hva skal vi oppnå? Vi kan få bedrifter til å flytte til Øvre Eiker, la være å flytte ut av Øvre Eiker, etablere seg her eller ekspandere. I tillegg er det viktig å unngå konkurser. Ekspansjoner og konkurser faller litt utenfor dette prosjektet, men vil selvfølgelig også påvirke det imaget Ringerike over tid får.

De to siste punktene; det å få personer til å flytte til Øvre Eiker, og å få bosatte til å la være å flytte herfra, har etter hvert fått større oppmerksomhet når det gjelder næringsutvikling. Hovedgrunnen er at en stadig større andel jobber i bransjer der jobben kan følge personene og ikke nødvendigvis omvendt.

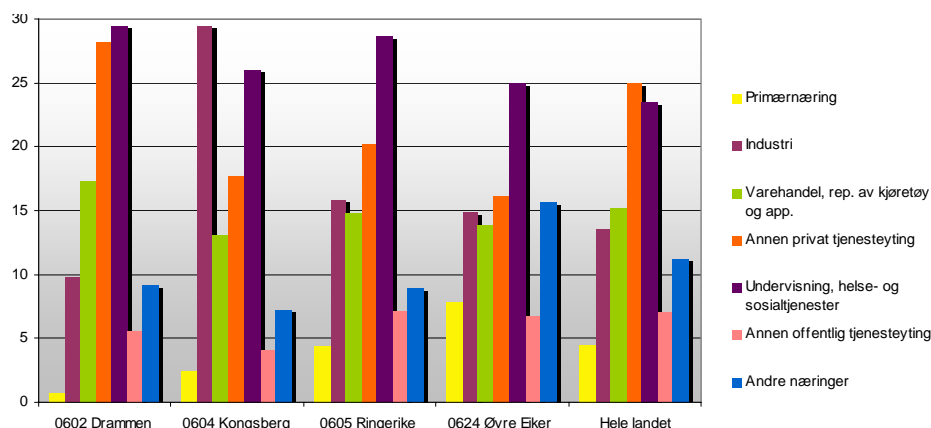
4.3 Attraktivt næringsliv – for hvem?

- Det er små bedrifter som flytter
- Bedrifter innen (nesten) alle næringer flytter
- Nyetablerte bedrifter forblir gjerne små gjennom flere år
- Store bedrifter flytter sjeldent, men betyr mye for sysselsettingen

Det er små bedrifter som flytter, og bedriften kan flytte med personen. Flytting skjer innen nesten alle næringer, en trenger følgelig ikke satse på én nisje når det gjelder profilering. Nye bedrifter forblir små i mange år og kan lettere flyttes enn store og veletablerte. Noen etableringsordninger er dessuten innrettet på at bedriften skal flytte etter en viss tid. Etablering og flytting av store bedrifter er viktig for sysselsettingen, så utfordringen er å tiltrekke seg både små og store bedrifter. For å tiltrekke seg små bedrifter vil bostedskvaliteter være spesielt viktige. Det er ikke uviktig for de store bedriftene, men her er det bedriftsstrategier som vil veie tyngre for etableringsvalg.

4.4 Fordeling av sysselsatte i byer i Buskerud

Figur 4.1 *Fordeling av sysselsatte i byer i Buskerud*

Når vi ser på næringslivet i en by, bør en huske at det er tjenesteytende sektor, og spesielt den offentlige delen, som dominerer. Buskerudbyene skiller seg imidlertid noe ut ved å ha levere andel av de sysselsatte innenfor privat tjenesteyting enn landsgjennomsnittet.

Figuren illustrerer også ett aspekt som en skal huske på i resten av gjennomgangen. I motsetning til Drammen, og til dels Kongsberg, har Øvre Eiker og Ringerike et stort og rikt omland til sin bybebyggelse. Næringsstruktur og næringsdynamikk vil derfor preges av litt andre forhold enn andre bykommuner på Øvre Eikers størrelse. I figuren ser vi det ved at primærnæringene utgjør en ikke ubetydelig del av sysselsettingen. Øvre Eiker skiller seg også noe ut ved å ha noe mer *andre næringer* enn de andre byene. *Andre næringer* vil her først og fremst være bygge- og anleggsvirksomhet².

Fremveksten av søylen, ”Annen privat tjenesteyting”, har aktualisert bostedspreferanser når det gjelder næringspolitikk. Her finner vi mange små og mellomstore bedrifter som er knyttet til enkeltpersoner og hvor lokaliseringen derfor vil være avhengig av hvor disse menneskene vil bo.

4.5 Kunnskaps- og teknologinæringer

- Ikke nødvendigvis så lønnsomme, ekspansive eller stabile bedrifter
- Men antakelse om spredning av kompetansen til resten av næringslivet
- Generelt høyt ressursnivå på sysselsatte

² Kategorien inneholder også oljeindustri, kraft og vannforsyning og noen tjenesteytende næringer. Bygge- og anleggsvirksomhet er en næring som er svært nær knyttet til enkelte prosjekter, samtidig som den har en tendens til å flytte seg rundt med disse prosjektene. Næringen er derfor i liten grad egnet til analyser som vil si noe om varige strukturer på et sted, og havner derfor gjerne i denne restkategorien, selv om den til tider kan være viktig lokalt.

High-tech og kunnskapsintensive næringer er ikke nødvendigvis verken de mest lukrative, stabile eller ekspanderende næringene som finnes. Hvorfor er det da så mange som vektlegger innslag av high-tech næringer som fremtidsrettet og attraktivt? Mye skyldes nok at man tidligere antok at disse næringene var fremtidsrettet, ikke minst pga. vedvarende vekst innen IT-næringen frem til boblen sprakk. Etter hvert er et mer nøkternt syn at det som gjør disse næringene spesielt interessante, er at de antas å gi positive ringvirkninger for resten av næringslivet. Disse næringene sysselsetter høyt utdannede og antatt ressurssterke og kreative personer. Disse sysselsatte kan en anta vil bidra positivt til både næringslivet (både gjennom sine jobber og ved eventuelle skifte av arbeidssted) og til stedet generelt ved at ressursene og kunnskapen jo også er der på fritiden. Et stort innslag av kunnskapsintensive næringer vil derfor være fordelaktig for videre utvikling av et sted, samtidig som en ikke skal se bort i fra at selve begrepene, slik som teknologi, kunnskap og high-tech er positivt ladede begreper som det ikke er dumt å ta med seg når stedets image skal presenteres.

4.6 Kultur- og kreative næringer

- Gjør noe med et steds image
- Tilskudd til den kreative kapital
- Påvirker direkte bostedskvaliteten (miljøtilbud)
- Tilhører delvis vekstnæringene

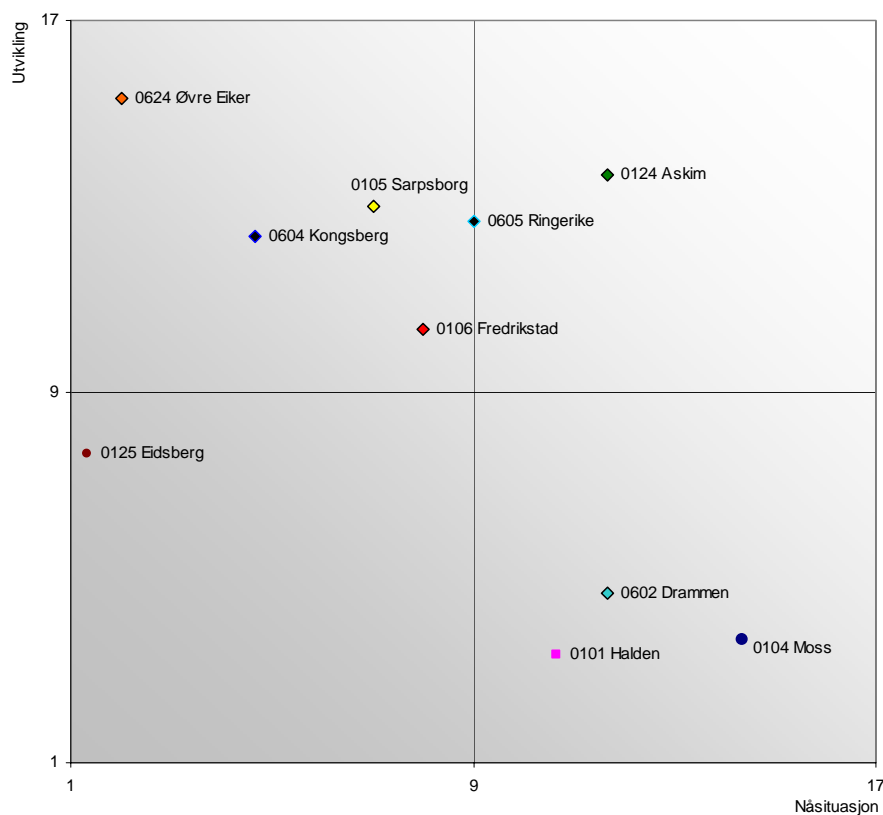
Kultur og kreative næringer har overtatt en del for high-tech næringene som det som "alle" skal satse på. Dette er litt to-sidig. Alle kan ikke være generelle kultursentra, samtidig som stedet bør ha et minimum av slike tilbud for å fremstå som attraktiv. En mulig løsning vil være å satse på det spesielle og det lokale særpreget.

I analysen har vi delt de aktuelle næringene opp i to kategorier:

- Kreative næringer som gjør noe med et steds image (for eksempel kunstnere, designere, filmskapere med mer).
- Næringer med kultur- og fritidstilbud på stedet, dvs. som representerer tilbud eller aktiviteter til befolkningen eller besøkende (for eksempel kinodrift, gallerier, opplevelsesnæringer, restauranter, idrett med mer – dvs. det utvidede kulturbegrep)
- Image-næringer/bostedskvaliteter

4.7 Image-næringer/bostedskvaliteter

Figur 4.2 *Image-næringer/bostedskvaliteter*

Hvis vi ser på de næringene som innvirker på bomiljøet, både direkte (kultur- og fritidstilbud for lokalbefolkningen) og gjennom image (andel som jobber i kreative næringer) er bildet for Øvre Eiker ganske spesielt. Byene i Østfold og Buskerud sprer seg pent utover diagonalen som går fra oppe til venstre og ned mot høyre, med to steder som avviker (Askim og Eidsberg). Øvre Eiker plasserer seg helt oppe til venstre, og har dermed en svak nåsituasjon (bare Eidsberg er dårligere) samtidig som det tydeligvis har vært en helt spesiell god utvikling på disse indikatorene de siste fem årene.

4.8 Turisme/reiseliv

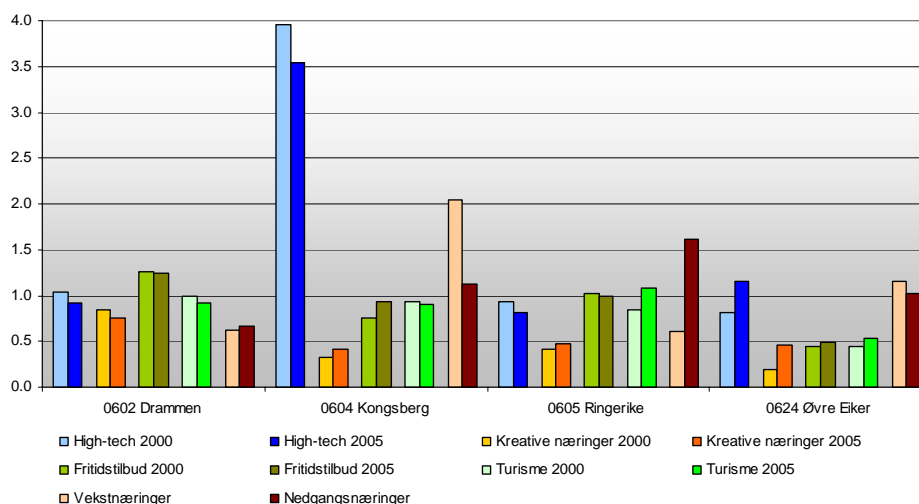
- Driver med stedsreklame
- Avhengig av lokale ressurser og image
- Får mennesker til fysisk å komme til et sted
- ikke nødvendigvis et satsningsområde, men viktig allianse i "image-byggingprosessen"

Vi skal ikke dvele mye ved turisme, men bare poengtere at dette er en næring en ikke bør se bort fra når man skal bygge image, særlig fordi denne næringen jo produserer og formidler stedsreklame og stedsprofilering. Det er ikke sikkert at en skal satse på turisme, men denne næringen bør være med på laget. Her er det nemlig mange mennesker som daglig jobber for å skape et positivt image for Øvre Eiker. Og, som vi skal se senere, noe av det mest fremtredende funnet som kommer frem når vi spør næringsdrivende i Oslo og Akershus, er mangelen på førstehåndskunnskap om de ulike stedene. Dette gjelder spesielt de små byene.

4.9 Lokaliseringskoeffisienter

Figur 4.3 Lokaliseringskoeffisienter (2000 og 2005)

Lokaliseringskoeffisienter er mål på hvor dominerende næringene er i forhold til tilsvarende næringer i en referanseregion (som regel hele landet). Hvis andelen sysselsatte innen næringen er 6 prosent, mens den på landsbasis er 4, vil lokaliseringkoeffisienten være 1,5 (6 delt på 4). Fordelen med en slik koeffisient er at man kan beskrive hvor viktig næringer er relativt til et gjennomsnitt (i utgangspunktet vet man jo ikke om 6 prosent innen en næring er mye eller lite), og man kan også sammenligne over tid (selv om andelen sysselsatte innen f.eks IT-tjenester øker på et sted, kan det jo hende at andelen øker mer på landsbasis, noe som indikerer at stedet faktisk taper terreng i forhold til næringen, noe som vil fremgå av lokaliseringkoeffisienten (som synker), men ikke av andelen sysselsatte (som jo øker).

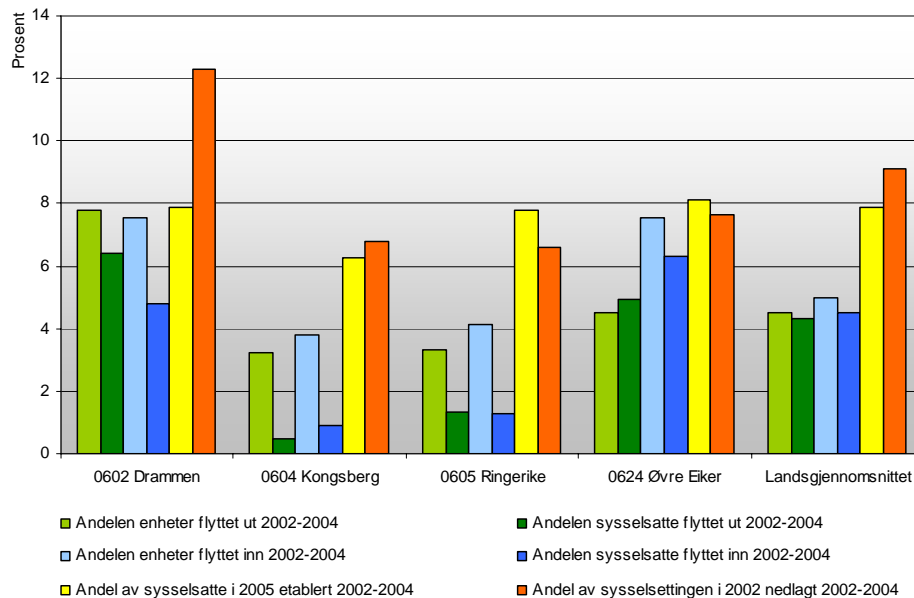
Vekstnæringene er de næringene som relativt øker mest i sysselsetting de siste fem årene, og samtidig utgjør ti prosent av de sysselsatte per 1. januar 2005. *Nedgangsnæringene* er tilsvarende, dvs de næringene som har hatt størst relative nedgang i sysselsettingen siste fem år, og som utgjør 10 prosent av alle sysselsatte 1. januar 2005.

Øvre Eiker scorer som landsgjennomsnittet når det gjelder high-tech og vekst- og nedgangsnæringer. Det er lite kreative næringer, turisme og næringer som gir

fridstilbud til befolkningen. Vi ser igjen at det imidlertid har vært en positiv utvikling for disse indikatorene de siste fem årene.

4.10 Dynamikk

Figur 4.4 *Dynamikk i næringslivet perioden 2002-2004*

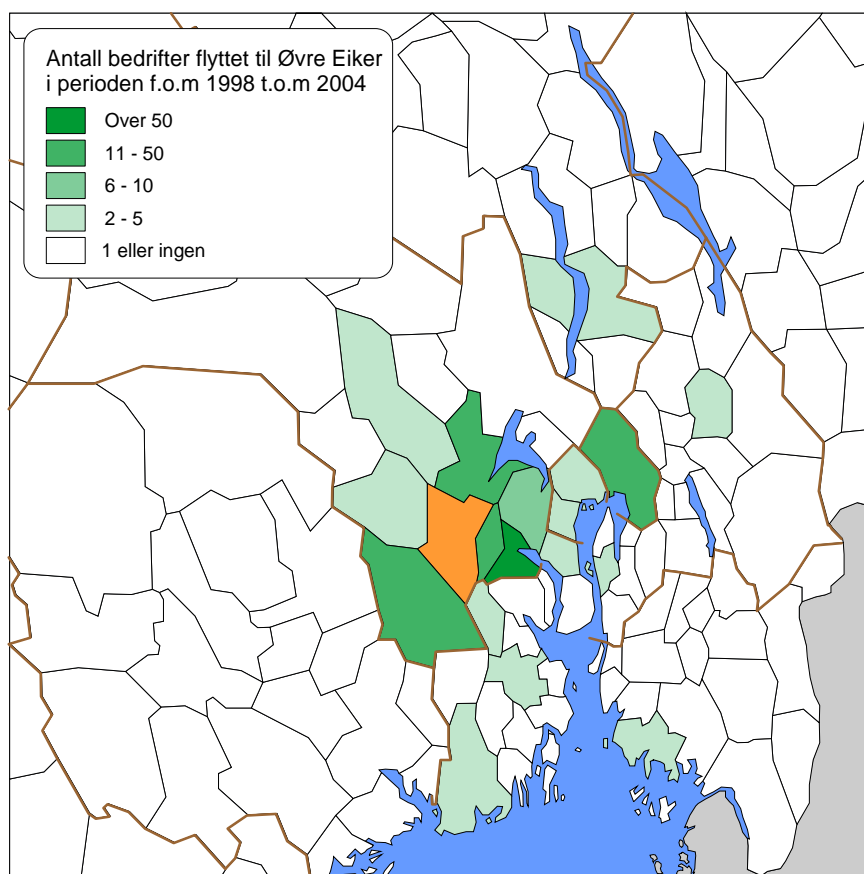
Figuren over gir et bilde av dynamikken i næringslivet når vi ser på de siste årenes innflyttinger, utflyttinger, etableringer og nedleggelse. Det er glidende overgang mellom utflytting og nedleggelse av bedrifter, og mellom etablering og innflytting. En bedrift som planlegger å flytte kan legge ned bedriften ett sted, og etablere ny bedrift et annet, uten at registrene vil ha disse oppført som samme bedrift. Det er imidlertid visse ulemper, slik som papirarbeid og formelle krav, som gjør at det er enklere å flytte en bedrift enn å nedlegge og starte opp igjen, slik at en kan anta at registrene ikke er så langt fra sannheten.

Som vi ser er det naturlig at nedleggelse er en høyere søyle enn etableringer, rett og slett fordi det er flere sysselsatte og enheter i 2005 enn i 2002. Dvs nedleggelse regnes som andel av et lavere utgangspunkt (2002-tall) enn etableringer (2005-tall). Etableringsraten og utflyttingen av bedrifter i Øvre Eiker er omtrent på landsgjennomsnittet, mens det flytter relativt flere bedrifter til Øvre Eiker enn for en gjennomsnittskommune.

Innflyttede bedrifter er gjennomgående mindre enn utflyttede, pga nedskalering under flytteprosessen. Dvs det kan se ut til å være mer å hente på å beholde en bedrift enn å få en bedrift til å flytte inn.

4.11 Tilflytting av bedrifter til Øvre Eiker

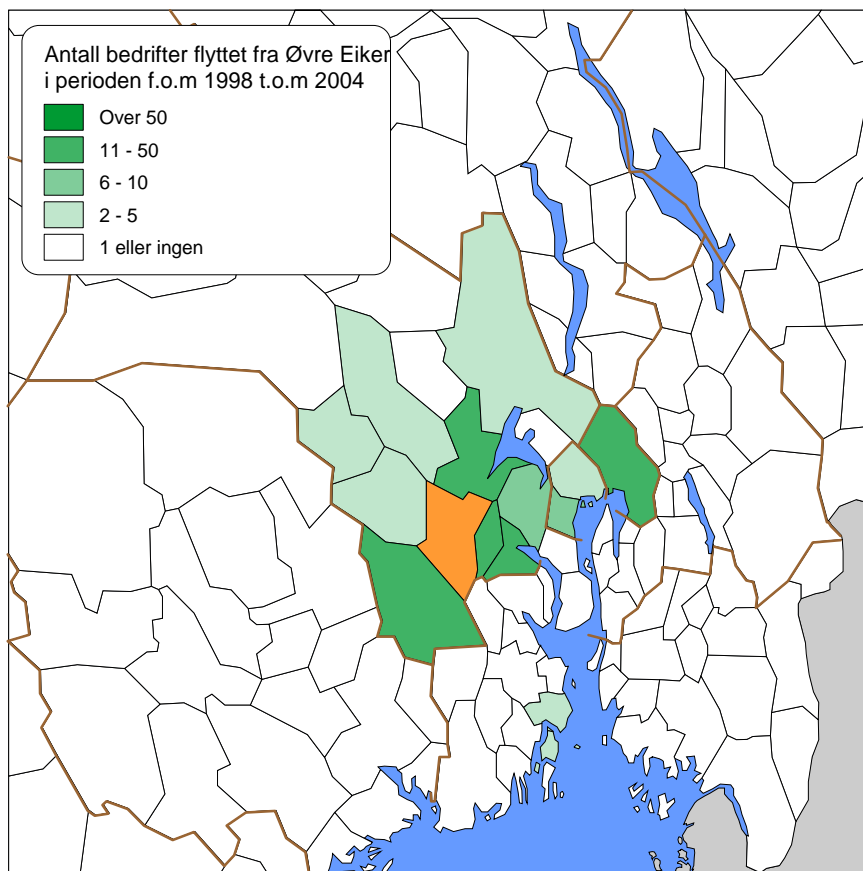
Figur 4.5 Tilflytting av bedrifter til Øvre Eiker

Av denne figuren ser vi at det er det nære omland som er viktigst; flest bedriftsinnflyttinger kommer fra nabokommunene Også Oslo har "avgitt" en del bedrifter til Øvre Eiker.

4.12 Utflytting av bedrifter fra Øvre Eiker

Figur 4.6 *Utflytting av bedrifter fra Øvre Eiker*

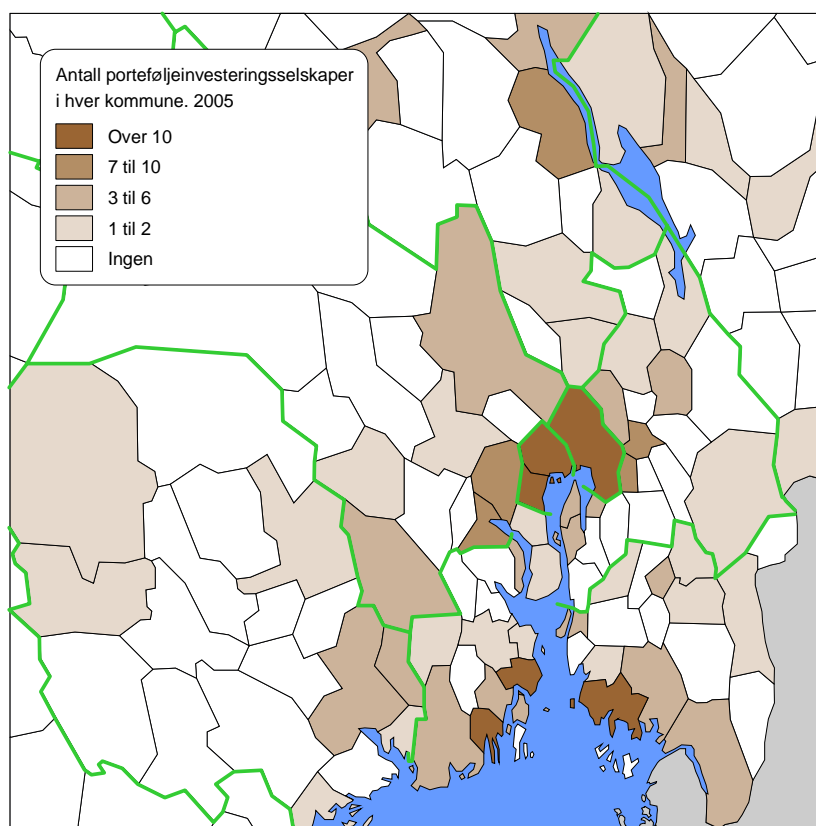
Også denne figuren viser at nærområdet er viktigst; det er i nabokommunene flest bedrifter flytter når de flytter fra Øvre Eiker. Utflytterkartet og innflytterkartet er nokså like, og det er de samme kommunene som både avgir og mottar bedrifter fra Øvre Eiker.

Det er usikkert hvordan dette flyttemønsteret er i forhold til andre sammenlignbare byer, siden slike flyttedata tidligere ikke er etablert i Norge, og vi derfor i liten grad har noe og sammenligne med. Sammenlignet med andre (og også større) byer i Østfold og Buskerud er imidlertid mønsteret ganske "vanlig" ved at nabokommunene pluss Oslo dominerer.

Det kan også for øvrig nevnes at av alle kommuner utenfor de to flyttekartene er det ingen kommuner med inn eller utflytting av bedrifter av noe betydning i forhold til Øvre Eiker. Vi finner bare en og annen flytting til og fra enkeltkommuner (først og fremst de største byene i resten av landet) i 7-årsperioden.

4.13 Tilgang på venturekapitalister

Figur 4.7 *Tilgang på venturekapitalister*

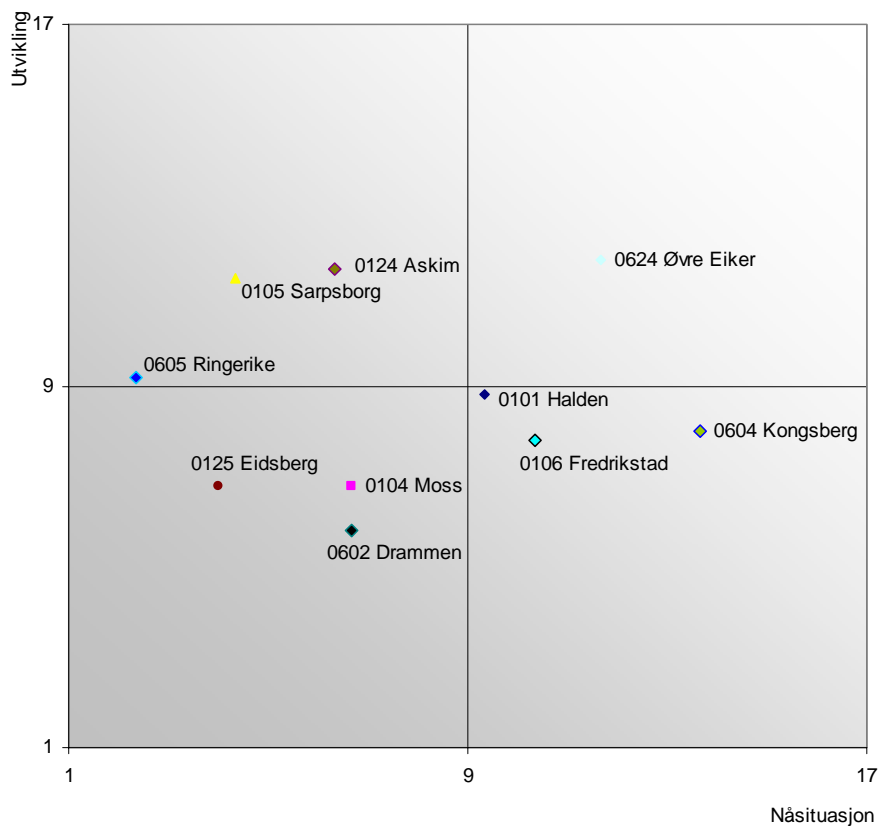

Mange vektlegger finansieringsmuligheter som essensielt ved næringsutvikling. Dette gjelder spesielt den finansieringen som retter seg mot nystartede foretak som ennå ikke er i ordinær drift eller skal foreta ekstraordinære investeringer, og dermed ikke kan benytte seg av de ordinære kapitalkildene (som først og fremst er banker). Ventureselskaper og porteføljainvesteringsselskaper er foretak som ikke har egen virksomhet, men som har som sin forretningside å investere i foretak som er under utvikling for siden å selge seg ut med fortjeneste når foretaket de har investert i er kommet i ordinær drift. Vi har ikke tatt med data om tilgang på venturekapitalister i det opprinnelige prosjektet, men viser det her fordi det muligens vil være interessant. Porteføljainvesteringsselskaper har en tendens til å være svært konsentrert til de største byene, og vi finner ingen selskaper lokalisert til Hokksund/Øvre Eiker

Kartet viser antall bedrifter, og forteller ikke om antall sysselsatte innen porteføljebedriftene (normalt svært få ansatte per selskap), og heller ikke noe om størrelsen og profilen på investeringene.

4.14 Generelt næringsmiljø

Figur 4.8 *Generelt næringsmiljø*

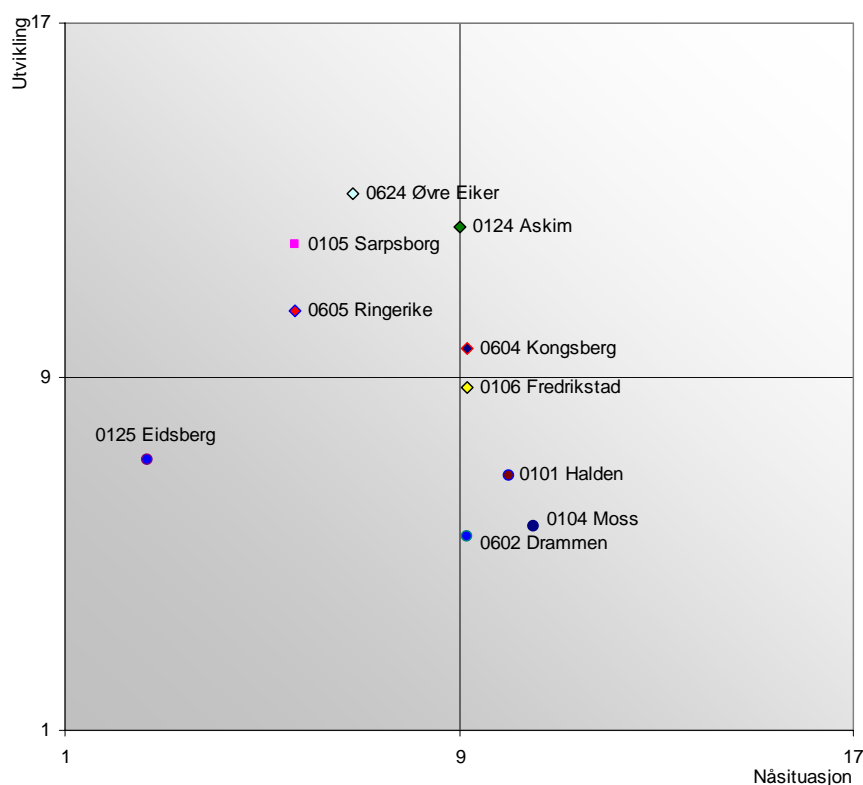

Denne figuren viser generelt næringsmiljø, basert på flere indikatorer som vi tidligere gjennomgikk (teknologi, flytting, nedleggelse og etableringer). Den vannrette akse viser hvordan Øvre Eiker plasserer seg i svært bra i forhold til andre byer (også de 7 referanseregioner som ikke er vist³) når det gjelder nåsituasjonen, altså dagens situasjon. Byen plasserer seg best av samtlige byer når det gjelder utvikling siste fem år og bare slått av Kongsberg når det gjelder nåsituasjonen.

³ Andre referanseregioner: Oslo, Asker/Bærum, Follo byen, Gardermo-korridoren, Mjøsregionen, Vesfoldbyene og 'resten av landet'.

4.15 Totalt miljø

Figur 4.9 Totalt miljø

I denne figuren er alle 10 indikatorer slått sammen. Indikatorene er de variablene som er gjennomgått, dvs teknologinæringer, turisme, soloppgangsnæringer, solnedgangsnæringer, kreative næringer, miljøtilbud, utflytting, innflytting, etableringer, nedleggelse. De samme indikatorene benyttes nå situasjon og for utviklingen de siste fem årene. Hokksund/Øvre Eiker plasserer seg litt under gjennomsnittet når det gjelder nåsituasjon, men har bedre utvikling enn de fleste – noe som lover godt for den videre utviklingen

4.16 Næringslivet sett fra Oslo og Akershus

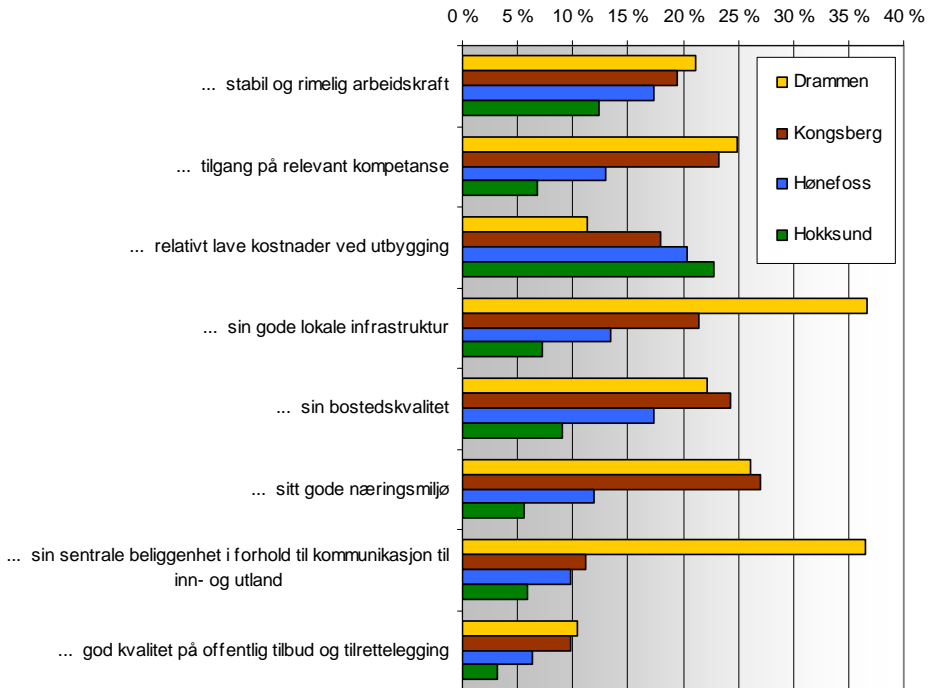
- Spørreundersøkelse sommeren 2005: Litt over 1000 næringsdrivende i Oslo og Akershus tok stilling til 8 påstander om 10 byer i Østfold og Buskerud, bl.a. Hokksund/Øvre Eiker
- 12 prosent har vurdert flytting til enten Buskerud eller Østfold
- Lite kunnskap om byene, særlig de små
- Få variasjoner mht næring, størrelse eller beliggenhet (innen Oslo og Akershus)

Vi gjennomførte spørreundersøkelsen som internettundersøkelse sommeren 2005.

Det var noen variasjoner: de små var mer flyttevillige enn de store, og bedrifter innen forretningsmessig tjenesteyting (men ikke high-tech) var mer flyttevillige enn andre. Bedrifter i Oslo ville helst ikke flytte. Men som sagt: forskjellene var ikke så store, og når det gjaldt holdningene til de ulike byene var resultatene for de ulike næringsdrivende påfallende like.

Nedenfor presenterer vi resultater fra undersøkelsen blant næringslivslederne.

Figur 4.10 *Næringsledere i Oslo og Akershus: syn på byene i Buskerud. Prosentandel som er enige i den enkelte på såstand om byen. N=1022*

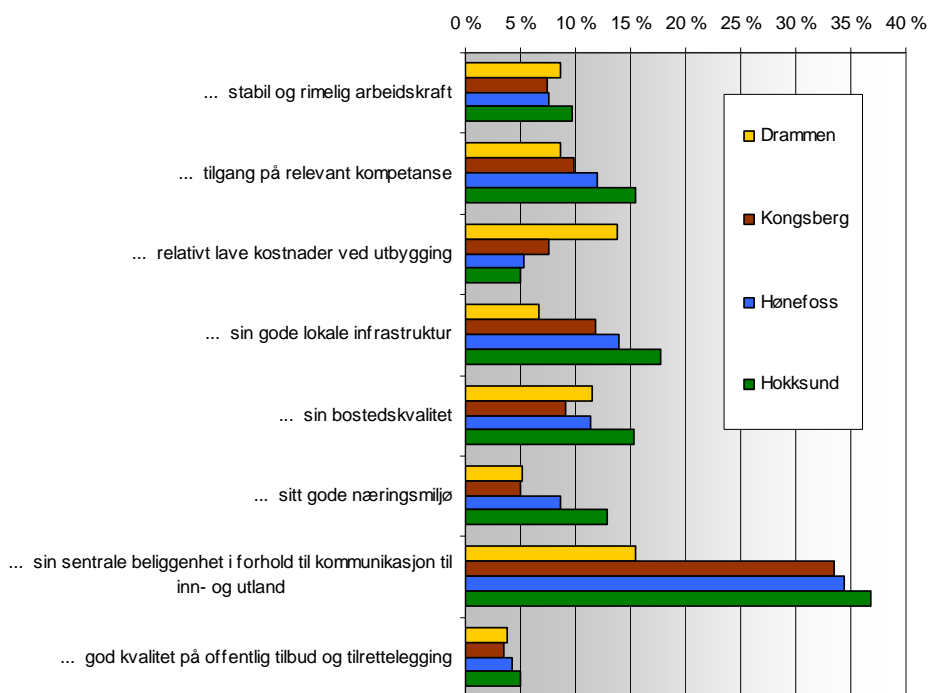
Hokksund/Øvre Eiker er de grønne søylene, og viser at byen scorer jevnt over lavest av byene i fylket. Unntaket er troen på at det er noe rimeligere i Øvre Eiker når det gjelder utbyggingskostnader.

Ett trekk alle byene imidlertid har felles er at det offentlige tilbudet scorer svært lavt, men vi skal se at dette ikke kommer av at de næringsdrivende i Oslo og Akershus vender tommelen ned for tilbudet, men vet rett og slett ikke noe om det.

Som vi ser ligger ”enighetsprosenten på mellom 5 og 30 prosent. Betyr det da at 70 til 95 prosent er uenige. Spørsmålet er retorisk. Ser vi på de som er uenige i påstandene blir bildet som følger:

Figur 4.11 *Næringsledere i Oslo og Akershus: syn på byene i Buskerud. Prosentandel som er uenige i den enkelte på såstand om byen. N=1022*

Her er det, for Kongsberg og Drammen, stort sett færre som er uenige i påstandene enn det var enige. Lav score her er altså positivt, og man bør sammenligne med forrige graf for å få riktig helhetsinntrykk. For Hokksund er det omvendt. Byen scorer dårlig på alle påstandene, bortsett fra når det gjelder kostnadsnivå på utbygging.

Det er verdt å merke seg at det er enda færre som er uenige i påstandene om det gode offentlige tilbudet, enn det var som var enig. Cirka en fjerdedel svarte at de verken var enig eller uenig, noe som betyr at rundt to tredjedeler av alle spurte hadde ikke grunnlag for å gjøre seg opp noen mening om det offentlige tilbudet og tilrettelegging når det gjelder næringsetablering og næringsvirksomhet.

Andelen som verken er enig eller uenig i påstandene er ganske høy. Det kommer først og fremst av at andelen som svarte at de ikke hadde grunnlag til en mening var stor, ikke at de hadde kunnskapen, men var nøytrale til påstandene.

4.17 Oppsummering

- Hver tiende bedrift har vurdert flytting
- Hokksund er lite kjent blant næringsdrivende i Oslo og Akershus, og mindre kjent enn de andre byene i fylket som arena for næringslivdrift.
- Øvre Eiker har mange positive trekk mht næringsstruktur og dynamikk. Dette gjelder spesielt utviklingen de siste fem år selv om nåsituasjonen også er tilfredsstillende mht

high-tech og vekstnæringer. Her må det understrekes at vekstnæringer ikke er synonymt med noen spesiell kategori næringer (F.eks "high-tech" eller noen annen kategori). Vekst- og nedgangsnæringer finner vi alle sektorer, og illustrerer like mye næringslivets generelle evne til å tilpasse seg nye rammebetingelser.

- Tilflytting av bedrifter skjer i stor grad fra nabokommunene og Oslo, og tilflyttingen er større enn fraflyttingen, noe som viser at Øvre Eiker kan konkurrere med sentrale strøk når det gjelder bedriftsetableringer.
- Hokksund/Øvre Eiker er likevel lite kjent for næringsdrivende i Oslo og Akershus (som de aller fleste andre mindre byene i Buskerud og Østfold), spesielt det offentliges virkemiddelapparat for næringsdrivende.

Det er et stort potensial til å skape et image som kombinerer bostedskvaliteter og kvaliteter for næringsdrift i Øvre Eiker. Gjennomgangen av registerdata viser at Øvre Eiker har mange kvaliteter som ikke gir det utslaget som byen fortjener når man spør næringsdrivende i Oslo og Akershus om stedet.

Attraktivitet knyttet til næringslivet har to sider. For det første er det den attraktiviteten som fører til at næringsvirksomhet etableres eller flyttes til det aktuelle stedet, basert på mer eller mindre veloverveide bedrifts- og forretningsstrategier hos allerede etablerte bedrifter eller gründere. Denne typen attraktivitet skapes gjennom at byen kan, over tid, vise til at andre etablerer seg der, at byen har næringer som er kjennetegnet av generell vekst, at relativt få går konkurs eller flytter ut og at næringslivet har godt med andre næringer som støtter opp om generell næringsvirksomhet (f.eks IT-næringen).

Den andre typen av attraktivitet for næringsdrivende baserer seg på bostedspreferanser. Flesteparten av de bedriftene som faktisk flytter er små, gjerne bare med én eller noen få sysselsatte. Vi finner dem også i næringer der énmannsforetak er vanlig og det ikke er noen spesiell innsats- eller annen lokaliseringsfaktor som er avgjørende for beliggenheten (spesielt som konsulenter og annen forretningsmessig tjenesteyting). De aller fleste av nyetableringer er også små bedrifter. Hvor bedriftseieren vil bo blir derfor viktig. Kulturnæringer, næringer som yter tjenester i form av fritidstilbud og næringer som profilerer steder som del av sin virksomhet vil derfor være indikatorer på denne typen attraktivitet.

Beslutning om flytting eller etablering av en virksomhet tas av enkeltpersoner, og det er i mange tilfeller enkeltpersoners meninger og holdninger som til syvende og sist avgjør hvor en virksomhet skal ligge. Attraktivitet ved en by kan derfor også beskrive ved en kartlegging av oppfatninger (om byen) hos næringsdrivende utenfor byen, og dermed få et bilde av hvordan byen fremstår som potensiell etableringssted for dem som ikke bor der. Dette som en justering av hva som faktisk finnes i byen av næringsliv, siden det ikke nødvendigvis er en entydig sammenheng mellom byens næringsliv og eksterne næringsdrivendes holdninger.

5 Handels- og servicestatistikk for Hokksund i Øvre Eiker

Dette kapitlet er hentet fra NIBR-notat 2005:126
Handels- og servicestatistikk for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Vidar Vanberg

Hokksund

Hokksunds beliggenhet tilsier at handelsstanden lokalt har en krevende konkurranse-situasjon, med attraktive handelstilbud i Nedre Eiker og Drammen i kort reiseavstand for innbyggere i kommunen. Det er derfor ikke overraskende at Hokksund har en betydelig handelslekkasje. Omsetningsutviklingen er imidlertid positiv, noe som tilsier at Hokksund er i ferd med å tette igjen noe av lekkasjen. Omsetningen pr. innbygger var likevel den klart laveste sammenlignet med de ni andre byene i 2004. Øvre Eiker

kommune forventes å få en vekst i innbyggertallet på 3,3 % fram mot 2020. Det tilsvarer en økning på ca. 500 innbyggere.

I det følgende gis korte kommentarer til situasjonen når det gjelder byens muligheter som handels- og servicesenter. Tabellene bør studeres sammen med de kortfattede kommentarene i dette avsnittet, slik at en selv kan bedømme best mulig hvordan utviklingen har vært fram til nå både lokalt og regionalt. Tallene for dekningsgrad, omsetningsutvikling og kjøpekraft er ment å gi noe av det grunnlagsmaterialet som sammen med de øvrige resultatene fra prosjektet kan danne basis for utformingen av strategier som gir byene størst mulig attraktivitet i årene som kommer.

5.1 Metode: Kommunenes attraktivitet som handels- og tjenestested

Ved hjelp av offentlig statistikk kan en si noe om en kommunes attraktivitet som handels- og tjenestested, selv om en ikke har statistikk for byene/tettstedene i kommunen å holde seg til. En kan også si noe om utviklingen på regionalt nivå, som kommunen og hovedsentret i kommunen er en del av som handels- og tjenestested.

I NIBRs database for nærings- og stedsutvikling har vi ved hjelp av modellberegninger kommet fram til årlige anslag på detaljhandelens dekningsgrad/handelslekkasjen i kommunene. En sammenstilling av beregninger for flere år gir et bilde av den enkelte kommunes situasjon i sin region, og utviklingen over tid.

Dekningsgradstallene framkommer ved at vi vurderer den faktiske omsetningen i kommunen i et bestemt år (A) mot den mulige omsetningen basert på forbruk til detaljhandelskjøp fra innbyggerne, næringsliv og storhusholdninger i kommunen (B) samme år. Er A-B positiv, er det en positiv dekningsgrad, er A-B negativ, er det en negativ dekningsgrad, dvs. handelslekkasje.

Formelen for beregning av dekningsgrad (D) er:

$$D = \frac{\text{Faktisk detaljhandelsomsetning inkl.mva}}{\text{Omsetningspotensialet fra forbrukere, næringsliv og storhusholdninger}} \cdot 100$$

Er detaljhandelsomsetningen i kommunen 100 mill. kr inkl. mva for et bestemt år, og omsetningspotensialet også 100 mill. kr., blir dekningsgraden 100. En dekningsgrad på 100 vil mao. si at omsetningen tilsvarer potensialet i kommunen. En dekningsgrad på 80 tilsier at det er 20% lavere omsetning enn det potensialet tilsier (og derved handelslekkasje). En dekningsgrad på 120 tilsier at det er en overdekning i detaljhandelsomsetningen på 20 %.

Tallene beregnes vanligvis for detaljhandelen totalt, og for detaljhandelen ekskl. den kapitalkrevende bransjen motorkjøretøyer/drivstoff. Det kan selvsagt være store variasjoner fra bransje til bransje, og dekningsgradtallet er beheftet med usikkerheter, som f.eks turismens omsetningsmessige betydning og omsetningsandelen fra bedrifter og storhusholdninger i kommunen.

Det må også tillegges at det ikke er noe mål å ha en dekningsgrad på 100 i hver kommune. De mindre kommunene må nødvendigvis ha en viss handelslekkasje, noe som er en forutsetning for at det skal utvikles sentra med et tilbud til omland som omfatter flere kommuner.

5.2 Kommunenes attraktivitet som handelssteder i Buskerud

Tabell 5.1 *Detaljhandelens dekningsgrad for kommunene i Buskerud*

Kommune	1995	1997	1999	2202	2003
Drammen	167	165	169	154	149
Kongsberg	139	136	138	143	140
Ringerike	145	142	141	140	145
Hole	40	54	62	75	76
Flå	74	84	90	91	89
Nes	158	184	192	211	205
Gol	188	176	219	235	231
Hemsedal	135	123	121	126	126
Ål	100	96	90	89	85
Hol	124	119	120	128	131
Sigdal	52	53	81	69	72
Krødsherad	79	75	86	87	85
Modum	95	92	90	96	95
Øvre Eiker	87	85	72	88	91
Nedre Eiker	100	101	97	105	106
Lier	145	156	145	151	153
Røyken	52	55	57	60	59
Hurum	59	57	54	63	61
Flesberg	51	48	57	54	54
Rollag	65	59	56	58	61
Nore og Uvdal	90	84	87	85	86

Tabell 5.2 *Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på handelsregioner i Buskerud*

Region	1994	1997	1999	2002	2003
Drammen-regionen	132	128	125	124	122
Ringerike-regionen	130	130	130	131	135
Midtfylket	87	82	88	90	89
Hallingdal-regionen	142	137	148	158	156
Kongsberg/Numedalregionen	135	120	123	127	125

Tabell 5.3 *Detaljhandelens dekningsgrad for kommunene i Buskerud (eks. motorkjøretøyer/ drivstoff)*

Kommune	1993	1995	1997	1999	2002	2003
Drammen	139	138	139	139	135	131
Kongsberg	108	104	106	112	117	113
Ringerike	114	128	120	120	117	118
Hole	12	12	28	41	48	46
Flå	38	40	40	45	51	48
Nes	104	101	108	122	117	116
Gol	128	157	159	172	197	196
Hemsedal	131	137	134	138	131	135
Ål	87	96	96	96	91	89
Hol	103	107	111	124	128	135
Sigdal	46	48	49	51	66	69
Krødsherad	59	69	71	85	74	72
Modum	85	91	91	96	100	99
Øvre Eiker	67	72	76	73	76	79
Nedre Eiker	95	109	111	112	118	118
Lier	106	101	108	101	106	103
Røyken	54	50	57	60	64	64
Hurum	52	59	60	59	70	68
Flesberg	39	43	43	56	50	49
Rollag	58	57	57	54	61	56
Nore og Uvdal	68	59	62	69	73	74

Tabell 5.4 *Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på handelsregioner i Buskerud (eks. motorkjøretøyer/ drivstoff)*

Region	1994	1997	1999	2002	2003
Drammen-regionen	111	109	109	109	108
Ringerike-regionen	107	108	109	107	107
Midtfylket	81	81	86	91	90
Hallingdal-regionen	117	117	126	131	132
Kongsberg/ Numedalregionen	102	94	101	105	102

I tabell 5.5 under har vi splittet opp detaljhandelen på dagligvarer og spesialvarer. Det er tallene for detaljhandelen totalt som er utgangspunktet ("Alle varer"), dvs. inkl. motorkjøretøyer og drivstoff. Med dagligvarer forstås i denne sammenheng summen av næringsgruppe 52.11 ("butikk med bredt vareutvalg med hovedvekt på nærings- og nytelsesmidler") og næringsgruppe 52.2 ("butikkhandel med nærings- og nytelsesmidler i spesialforretninger"). Differansen mellom "alle varer" og "dagligvarer" blir de øvrige varegruppene innen detaljhandelen, dvs. det som er benevnt "spesialvarer".

Her er det viktig å være oppmerksom på at feilkildene kan være store. Det har sammenheng med at en forretning som omsetter spesialvarer, og som samtidig defineres som en dagligvareforretning fordi dagligvarer er hovedbransjen, får spesialvareomsetningen

registrert som dagligvareomsetning i varehandelsstatistikken. Resultatene i tabellen med dekningsgradsberegninger for dagligvarer og spesialvarer må derfor tas med det nødvendige forbehold. Med det utgangspunktet ser vi at mange av kommunene får en positiv dekningsgrad for dagligvareomsetningen, mens dekningsgraden av spesialvarer er beskjeden i de mindre kommunene.

For kommuner der en ønsker en mer detaljert oversikt over detaljhandelen totalt (og ekskl. bilbransjen), bør en supplere dekningsgradsinformasjonen med tall for omsetningsutviklingen. Dekningsgradstall for detaljhandelen splittet opp på flere underbransjer enn dagligvarer og spesialvarer krever innhenting av mer eksakte bransjevise omsetningsdata enn det den offentlige varehandelsstatistikken kan gi.

Tabell 5.5 *Detaljhandelens dekningsgrad fordelt på dagligvarer og spesialvarer i Buskerud*

Kommune	Dagl.varer 2002	Dagl.varer 2003	Spesialvarer 2002	Spesialvarer 2003
Drammen	147	143	157	150
Kongsberg	142	139	144	140
Ringerike	140	139	141	147
Hole	77	81	74	74
Flå	113	94	82	87
Nes	143	142	233	226
Gol	222	212	239	238
Hemsedal	215	218	89	87
Ål	104	104	83	78
Hol	195	208	100	99
Sigdal	119	120	49	54
Krødsherad	141	139	66	63
Modum	136	134	80	80
Øvre Eiker	97	95	85	89
Nedre Eiker	144	143	90	92
Lier	110	105	165	169
Røyken	109	109	41	39
Hurum	106	103	47	45
Flesberg	97	95	37	37
Rollag	144	106	23	43
Nore og Uvdal	144	147	61	61

5.3 Detaljhandelsutviklingen i kommunene og regionene i Buskerud

Byenes utvikling som handelsbyer kan også måles ved hjelp av den årlige omsetningsutviklingen innen detaljhandelen. Er det vekst, stagnasjon eller tilbakegang for bykommunene og den regionen de er en del av?

Tabell 5.6 til 5.9 gir svar på dette gjennom en oversikt over utviklingen i detaljhandelsomsetningen i kommunene og regionene i Buskerud fylke i perioden 1999 til 2004.

Tabell 5.6 *Detaljhandelsomsetningen i mill. kr. eks. mva. – Buskerud*

Kommune/region	1999	2001	2003	2004*	Endring i % 2001-2004
Drammen	10732	9410	9995	11809	25,5
Lier	2625	3063	3399	4102	33,9
Røyken	581	725	759	877	21,0
Hurum	259	321	347	370	15,3
Nedre Eiker	2220	2227	2560	2894	30,0
Øvre Eiker	1012	1229	1293	1316	7,1
Drammensregionen	17429	16975	18353	21368	25,9
Ringerike	2650	2804	3101	3329	018,7
Hole	180	256	263	275	7,4
Ringerikeregionen	2830	3060	3364	3604	17,8
Modum	705	785	852	879	12,0
Sigdal	177	139	173	172	23,7
Krøsherad	167	171	166	189	10,5
Midtfylkeregionen	1049	1095	1191	1240	13,2
Flå	59	61	62	60	-1,6
Nes	457	528	542	546	3,4
Gol	703	768	839	954	24,2
Hemsedal	149	166	168	157	-5,4
Ål	274	272	284	307	12,9
Hol	340	355	416	410	15,5
Hallingdalregionen	1982	2150	2311	2434	13,2
Kongsberg	2085	2227	2448	2661	19,5
Flesberg	83	94	91	95	1,1
Rollag	46	50	55	51	2,0
Nore og Uvdal	144	166	196	201	21,1
Kongsberg/Numedal-regionen	2358	2537	2790	3008	18,6

*Tallene for 2004 er basert på SSB's terminvise detaljhandelsstatistikk for 2004.

Tabell 5.7 Detaljhandelsomsetningen i mill. kr. eks mva. (ekskl. motorkj.tøy/driv- stoff)
- Buskerud fylke

Kommune/region	1999	2001	2003	2004*	Endring i % 2001-2004
Drammen	3515	3779	3927	4049	7,1
Lier	950	1059	1149	1245	17,6
Røyken	410	492	552	650	32,1
Hurum	209	280	295	315	12,5
Nedre Eiker	1028	1131	1310	1448	28,0
Øvre Eiker	467	569	613	631	10,9
Drammensregionen	6579	7310	7846	8338	14,1
Ringerike	1505	1551	1732	1774	14,4
Hole	83	101	118	124	22,8
Ringerikeregionen	1588	1652	1850	1898	14,9
Modum	517	579	639	641	10,7
Sigdal	75	86	120	117	36,0
Krøsherad	83	76	79	81	6,6
Midtfylkeregionen	675	741	838	839	13,2
Flå	21	22	24	22	0
Nes	195	206	209	217	5,3
Gol	362	428	497	546	27,6
Hemsedal	124	140	137	143	2,1
Ål	201	202	209	209	3,5
Hol	261	282	326	339	16,1
Hallingdalregionen	1164	1280	1402	1476	15,3
Kongsberg	1115	1214	1379	1400	15,3
Flesberg	58	67	59	64	-4,5
Rollag	34	37	41	37	0
Nore og Uvdal	81	90	99	96	6,7
Kongsberg/Numedal-regionen	1288	1408	1578	1597	13,4

*Tallene for 2004 er basert på SSB's terminvise detaljhandelsstatistikk for 2004.

5.4 Turismens betydning for detaljhandelsomsetningen

Hvor attraktive er byene som turistmål? I noen grad kan dette måles ved å se på detaljhandelsomsetning i byene i typiske turistmåneder og foreta en sammenligning med omsetningen i måneder av året som i mindre grad har besøk av turister. Til å få svar på dette benytter vi Statistisk sentralbyrås månedsstatistikk for detaljhandelen (terminstatistikken). Den gir grunnlag for å sammenligne omsetningen i sommermånedene i forhold til omsetningen i typiske ikke-turistbaserte måneder.

Statistikkgrunnlaget for terminstatistikken som SSB utgir er basert på foretakenes innberetning til momsregistret, og kommer til SSB via fylkesskattekontoret. For ca. 80 % av foretakene er foretaket en enkeltbedrift. For de resterende 20 % (med 40 % av omsetningen), er foretaket sammensatt av flere enkeltbedrifter. Her må omsetningen fordeles etter en nøkkel som SSB bruker, og som er basert på den årlige varehandelsstatistikken. Usikkerheten i disse tallene er derfor større enn i den årlige varehandelsstatistikken. Vanligvis ligger tallet for detaljhandelens totalomsetning innen pluss/minus

1% i forhold til de endelige tallene fra varehandelsstatistikken. Avvikene innen hovedvaregruppene er vanligvis på pluss/minus 2 %. På kommunenivå, og spesielt i små kommuner kan avvikene være større, i enkelte tilfelle opp mot 20-30 %.

Alternativt til å vurdere turismens betydning ut fra termintallene i varehandelsstatistikken, er å gjennomføre en spørreundersøkelse til et utvalg bedrifter. En registrering av omsetningstall for typiske turistmåneder i forhold til typiske ikke-turistmåneder vil, sammen med den forretningsdrivendes egen vurdering av turismens betydning, gi et grunnlag for å anslå hva den betyr for den lokale handelsstanden.

I tabellene som følger er det detaljhandelsomsetning i mill kr. eks. mva. i hovedgruppe 52 (detaljhandel ekskl. motorkjøretøyer/drivstoff) fordelt over året (2004) som legges til grunn for å vurdere turismens betydning. Det er tatt med tall for tre terminer: mars/april-juli/august-september/oktober.

Tabell 5.8 *Omsetningsfordeling over året – Buskerud fylke*

Kommune	Mars/april 2004	Juli/august 2004	Sept/okt 2004
Drammen	631	631	679
Kongsberg	220	227	234
Ringerike	274	299	292
Øvre Eiker	98	105	114

5.5 Andre indikatorer på byene attraktivitet

Detaljhandelsomsetningen pr innbygger for de ti kommunene gir en indikasjon på hvor attraktive byene er som handelssteder. Det sammen gjør forventet befolkningsutvikling for bykommunene og veksten i byenes innbyggertall. Det er også en sammenheng mellom inntekts- og kjøpekraftsnivået i bykommunene. Tabellene 5.9 til 5.12 viser hvilke av bykommunene som fremstår som mest attraktive i forhold til de nevnte indikatorene.

Tabell 5.9 *Detaljhandelsomsetning pr innbygger*

Kommune	Detaljhandelsoms. pr innbygger 2004
Drammen	71343
Kongsberg	60422
Ringerike	63159
Øvre Eiker	40876
Halden	44646
Moss	66790
Sarpsborg	59768
Fredrikstad	55940
Askim	50336
Eidsberg	69160

Kilde: SSB

Tallene er eksklusiv omsetning av motorkjøretøyer og bensin, og eksklusiv merverdiavgift.

Tabell 5.10 *Forventet befolkningsutvikling 2005 - 2020*

Kommune	1/1-2005	2010	2015	2020	Forventet %-vis endring 2005-2020
Drammen	57148	58741	60422	62178	8,8
Kongsberg	23244	23683	24303	24955	7,4
Ringerike	28079	28573	29028	29641	5,6
Øvre Eiker	15633	15531	15808	16152	3,3
Halden	27582	28415	29136	29952	8,6
Moss	28040	29212	30239	31238	11,4
Sarpsborg	49753	50051	51008	52099	4,7
Fredrikstad	70418	71482	73300	75275	6,9
Askim	14089	14246	14593	15002	6,5
Eidsberg	10203	10495	10842	11217	9,9

SSBs framskrivning, alternativ MMMM

Alternativ MMMM står for middels nasjonal vekst med forutsetninger om: middels fruktbarhet, middels levealder, middels innenlandsk mobilitet og middels netto innvandring

Tabell 5.11 *Tettstedsutvikling 2003-2005 (pr 1/1)*

By	2003	2004	2005	%-vis endring 2003-2005
Drammen	89500	89976	90722	1,4
Kongsberg	17401	17643	17667	1,5
Hønefoss	13775	13797	13678	-0,7
Hokksund*				
Halden	21921	21916	21970	0,2
Moss	34323	34329	34492	0,5
Fredrikstad/Sarpsborg	95994	96595	97094	1,1
Askim	12300	12373	12482	1,5
Mysen	5458	5460	5516	1,1

Kilde: SSB Statistikkbanken

*Tall i tettstedsstatistikken for Hokksund inngår i Drammen tettsted. **Hokksund** inngikk med 6857 innbyggere i 2003, 6874 innbyggere i 2004 og 6966 innbyggere i 2005. Tallene for Hokksund tettsted inkluderer også tall fra Nedre Eiker, noe som tilsier at Hokksund tettsted har et samlet innbyggertall på ca. 8300-8500 innbyggere i 2005

Tabell 5.12 *Bruttoinntekt i kr etter kommune: medianverdi 2000, 2001, 2002.*

Kommune	2000	2001	2002	%-vis endring 2000-2002
Drammen	215000	220400	229000	6,5
Kongsberg	228200	235300	244200	7,0
Ringerike	206800	212800	221300	6,6
Øvre Eiker	203300	209700	218300	7,4
Halden	188900	195700	203100	7,5
Moss	204100	209200	219100	7,3
Sarpsborg	192300	198200	208000	8,2
Fredrikstad	195100	201500	209800	7,5
Askim	202300	209500	217600	7,6
Eidsberg	200100	204300	213400	6,6

Kilde: SSB

Selv om det ikke nødvendigvis er en direkte sammenheng mellom kjøpekraftsgrunnlag og inntektsnivå, gir tallene en indikasjon på lokal kjøpekraft målt etter inntektsnivået. Tabellen gir tall for bosatte personer 17 år og over (2002-kr).

6 Bosetting og flytting blant unge voksne

Dette kapitlet er basert på: NIBR-notat 2005:124

Bosetting og flytting i etableringsfasen for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Kjetil Sørli

Nybygging i sentrum av Hokksund

6.1 Innledning: livsløpsanalyse av etableringsfasen

Hvordan velger de unge voksne i dag, de som er i etableringsfasen? Og hvem består den unge voksgenerasjonen av, byens "humane kapital"? De dataene vi presenterer her, er hentet fra en registeranalyse av flytting i livsløpsperspektiv, hvor fem årskull (født 1966-70) er fulgt fra de var 15 år, til de ved utgangen av 2003 var midt i 30-årene. Hensikten med å sette søkelyset på en lang livsfase på denne måten er å få fram hvordan samfunnsutviklingen langsiktig og i sum påvirker flytteprosessene, og hvordan befolkningssam-

mensetningen formes og omformes over livsløpet på veien fra barn til voksen. Vi har valgt de årskullene i befolkningen som nyligst har gjennomlevd denne aldersfasen, og får for hver by dermed fram de ferskeste lokale nedslagene av samfunnsutviklingen.

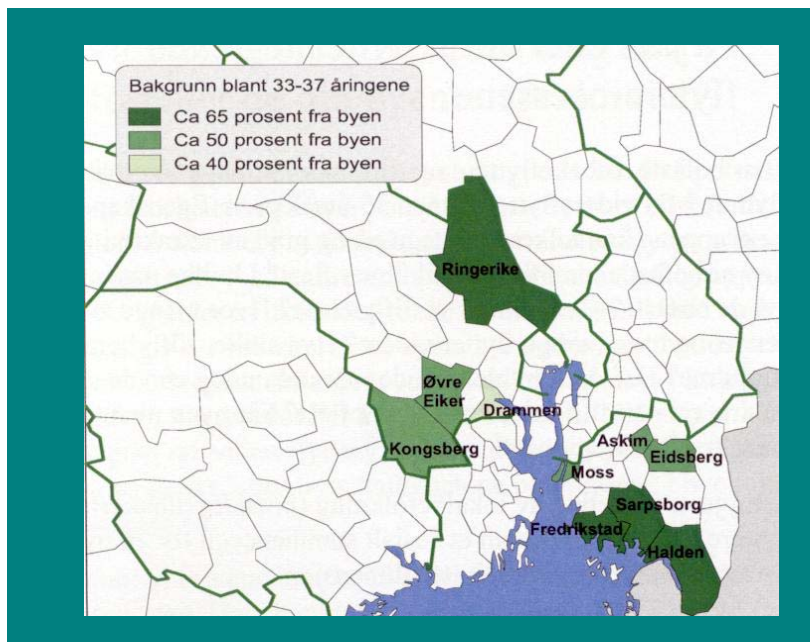
Aldersfasen 15-35 år bringer befolkningen fra ungdomstrinnet, hvor lite av deres livsprogram ennå er fastlagt, til de er etablert med utdanning, arbeid, bolig og eventuelt familie. Midt i 30-årene har det meste av karrieredannelsen tatt form, for eksempel har kvinnene fått nær 90 prosent av barna sine når de er blitt 35 år. Dermed er også det meste av grunnlaget (utgangspunktet) for bosettingen av neste generasjon også blitt lagt. Det er en tendens i samfunnet til at prosessen "fra barn til voksen" stadig tar lenger tid, som følge av at flere tar utdanning og at familieetableringen skyves utover i livsløpet. Likevel er de hovedstrukturene vi kan observere ved 35-årsalderen festnet seg såpass at de i hovedsak kan tolkes som et varig resultat av flytteprosessene.

Analysen består altså i å følge alle personer i landet fra de fem årskullene, fra de gikk ut av grunnskolen og til de var godt voksne, midt i 30-årene. For hver by identifiserer vi bofaste, fraflyttede og tilbakeflyttere blant dem som bodde i byen som 15-åring. I tillegg identifiserer vi nyinnflyttere utenfra og videreflyttere blant disse som flytter ut igjen i løpet av fasen.

Ved å følge disse fem kullene, og ved å identifisere de bofaste og de ulike flyttegruppene, består analysen videre i å se på hva som kjennetegner gruppene, hvem de består av og hva de gjør. I denne analysen har vi studert dette i lys av utdanningsnivå, sysselsettingsnivå, pendlingsaktivitet og næring.

6.2 Hvor mange eikværingar bor i hjemkommunen?

Figur 6.1 *Andel blant 33-37 åringene som er fra byen/kommunen*

Byene nærmest hovedstadsområdet har flest tilflyttere. I Hokksund/Øvre Eiker er omlag halvparten i den unge voksenbefolkningen opprinnelig fra stedet, mens halvparten er tilflyttere.

Hvor mange eikværing er bor i Øvre Eiker?

- 51% av de unge voksne er opprinnelig fra Øvre Eiker, 49% er tilflyttere
- Av de unge voksne som bodde i kommunen som 15-åringer (menn og kvinner samlet) er det:
  - 37% som har bodd i kommunen hele tiden
  - 14% som har vært ute og flyttet tilbake
  - 49% som nå bor andre steder

Omlag halvparten av de som vokste opp i Øvre Eiker bor nå andre steder (N= alle menn og kvinner i fem årskull midt i 30-åra som bodde i byen som 15-åringer). Det betyr samtidig at den andre halvparten har slått seg ned i hjemkommunen, - trettisju prosent av dem har bodd der hele tiden fram til de nå er midt i 30-åra. Byer som ligger nærmere hovedstadsområdet, som Drammen og Moss, har alle en større andel tilflyttere og en lavere andel som har vært bofaste hele tiden. Tabellen nedenfor viser at 15 prosent av mennene og 20 prosent av kvinnene som har bodd andre steder en periode flytter tilbake til Øvre Eiker når de kommer i etableringsfasen.

Tabell 6.1 *Prosentandel tilbakeflyttere av alle i fem årskull (33-37 år) som vokste opp i byen:*

KOMMUNE	MENN	KVINNER
Drammen	19	20
Ringerike (Hønefoss)	16	21
Kongsberg	17	17
Øvre Eiker (Hokksund)	15	20
Moss	22	24
Eidsberg (Mysen)	16	17
Askim	17	22
Sarpsborg	19	22
Halden	19	18
Fredrikstad	17	21

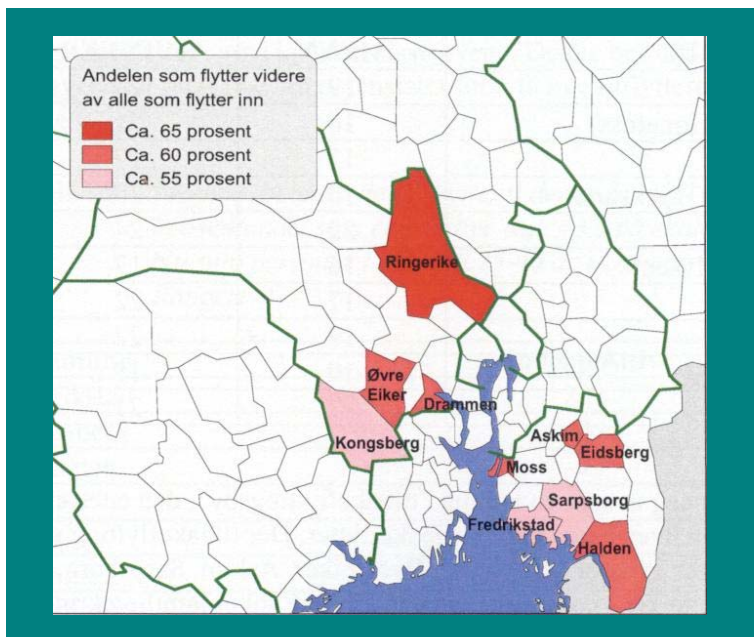
6.3 Tilflytting og videreflytting

Hvilke veier fører til Øvre Eiker?

- Av de 49% i den unge voksenbefolkningen som er tilflyttere, kommer opprinnelig
  - 53% fra andre kommuner i Buskerud
  - 15% fra Østlandet utenom Buskerud
  - 13% fra andre landsdeler
  - 11% fra utlandet
  - 4 % fra Oslo

De fleste som flytter inn i kommunen kommer opprinnelig fra andre steder i Buskerud. Det er få av de andre bykommunene i Østfold og Buskerud som har så stor andel av tilflytterne fra eget fylke. Bare Eidsberg (Mysen) har en tilsvarende stor andel.

Figur 6.2 Andel blant 33-37 åringene som er tilflyttere som flytter videre

Data for Øvre Eiker, som her gir kommunen en mellomrød farge, viser at ca. 60% av de i den unge voksenbefolkningen som flytter inn flytter videre ut av kommunen.

6.4 Utdanning og sysselsetting

I den unge voksegenerasjonen som nå er i 30-åra, er det 23% av mennene og 28% av kvinnene som har høyere utdanning (de fleste av dem såkalt kort høyere utdanning). 84% av mennene og 69% av kvinnene i denne aldersgruppa er i arbeid. Sysselsettingen blant tilflyttere i samme alderskategori er noelavere.

Andelene sysselsatte unge voksne i industrien er større enn på landsbasis. Dette gjelder både kvinner og menn. Også innen andel sysselsatte innen varehandel ligger Øvre Eiker noe over. Som i andre kommuner er det en stor andel av kvinnene som jobber innen undervisning og helse; 38% av de unge voksne kvinnene har sin arbeidsplass i disse sektorene.

Mellom 35 og 40% har sin arbeidsplass i hjemkommunen, mens flere pendler de fleste holder seg innenfor Buskerud (50% av mennene og 45% av kvinnene). Drøyt en av ti pendler til Oslo.

6.5 Tabeller for Øvre Eiker

I notatet der disse tabellene er hentet fra, gis det en grundig redegjørelse for hvordan lese og tolke tabellene. (NIBR-notat 2005:124 *Bosetting og flytting i etableringsfasen for bykommunene i Østfold og Buskerud*. Notatet ligger elektronisk tilgjengelig på nettet via www.nibr.no).

En del forkortelser er brukt:

BOF:	Bofaste
TBF:	Tilbakeflyttere
TIL:	Tilflyttere
M:	Menn
Kv:	Kvinner
A/B:	Asker/Bærum
Gar:	Gardermo-regionen
Mjø:	Mjøsbyene
Vfo:	Vestfoldbyene

Tabell 6.2 *Flytnehistoriske fordelinger for menn og kvinner i Øvre Eiker og i seks andre byområder på Østlandet. Årskull født 1966-70, fulgt fra de var 15 år, til de i 2003 var i alder 33-37 år. Prosent av tallet på gutter og jenter som bodde i byene som 15-åring.*

ØVRE EIKER 624			MENN						KVINNER					
	M	Kv	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo
Bofaste	42	24	45	33	28	35	50	46	40	28	25	28	43	40
Tilbakeflyttere	15	20	16	16	19	19	17	19	15	19	20	22	20	23
Fraflyttede	43	56	39	51	53	46	33	35	45	53	55	50	37	37
ALLE	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tilflyttere	54	59	157	68	70	76	26	41	149	83	94	83	35	45
Videreflyttere	92	87	167	89	114	94	39	47	221	101	152	100	47	52
Tap/gevinst	+11	+3	118	+17	+17	+30	-7	+6	104	+30	+39	+33	-2	+8

Tabell 6.3 *Utdanningsnivå, sysselsettingsnivå, arbeidssted og næringstilknytning. Prosentvise fordelinger for årskullene født 1966-70 ved utgangen av 2003 (i alder 33-37 år). Fordeling for gruppen midt i 30-årene under ett (ALLE), og for de bofaste (BOF), tilbakeflytterne (TBF), og for tilflytterne (TIL) hver for seg. Øvre Eiker*

Øvre Eiker	MENN				KVINNER			
	ALLE	BOF	TBF	TIL	ALLE	BOF	TBF	TIL
HOVEDFORDELING	100	37	14	49	100	24	19	57
Utdanning	100	100	100	100	100	100	100	100
Grunnskole	18	15	17	19	13	12	10	14
Videregående utdanning, kort	21	19	26	22	28	29	26	29
Videregående utdanning, lang	38	46	28	34	31	33	35	28
Høyere utdanning kort	19	18	21	20	25	21	24	27
Høyere utdanning, lang	4	2	8	5	3	5	5	2
Sysselsatte	84	87	86	81	69	71	65	69
I jobb	100	100	100	100	100	100	100	100
I kommunen	35	45	43	23	41	59	38	35
I fylket	50	47	40	54	45	34	45	50
I Oslo/ Akershus	11	6	10	17	11	7	14	11
Andre steder	4	2	7	6	3	0	3	4
I jobb etter næring	100	100	100	100	100	100	100	100
Primær	2	2	3	3	1	3	0	0
Industri	27	26	36	25	11	9	12	12
Varehandel	18	16	23	17	16	15	12	18
Annen privat tjenesteyting	19	16	13	23	21	22	22	21
Undervisning/ helse	6	4	7	8	38	39	42	36
Offentlig administrasjon	4	2	4	6	7	6	6	8
Annet	24	34	14	18	6	6	6	5

Tabell 6.4 *Indekser for innslag med høy utdanning, arbeid og noen næringsgrupper. Årskull født 1966-70, da de ved utgangen av 2003 var 33-37 år. Menn og kvinner i Øvre Eiker og seks andre regioner på Østlandet. Landsinnslaget for årskullene = 100.*

ØVRE EIKER 624			MENN						KVINNER					
	M	Kv	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo
INDEKSER														
Kort høy utdann	72	76	134	108	142	92	96	107	125	101	136	84	100	102
Lang høy utdann	46	48	237	117	247	66	55	76	274	116	254	59	59	50
Jobb i hjemby	62	63	132	36	53	48	96	94	137	44	53	51	95	96
Jobber ikke	96	105	133	83	104	74	96	109	92	97	96	83	92	105
Arbeidsløshet	56	105	92	33	54	58	84	106	80	81	37	70	94	109
Primærnæring	75	77	7	41	24	43	122	49	15	25	38	60	125	71
Industri	125	107	40	52	44	65	119	107	78	75	75	79	110	109
Varehandel	109	107	94	158	120	164	105	118	88	121	99	138	99	115
Ann. priv.tj.	78	84	158	137	171	131	84	86	141	127	148	138	93	98
Undervisn/helse	67	102	108	96	99	60	113	98	78	84	81	83	117	98
Ann. Off tj, yt.	62	89	129	113	108	144	100	95	155	123	110	122	76	70

Tabell 6.5 *Forskjell mellom lokalbefolkning og tilflyttere i sammensetning, utdanning, sysselsetting og jobb i Øvre Eiker, og i seks andre regioner på Østlandet. Årskull født 1966-70 fulgt fra de var 15 år til de var midt i 30-årene. Prosent i hver gruppe ved utgangen av aldersfasen*

ØVRE EIKER 624			MENN						KVINNER					
	M	Kv	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo
FORSKJELL 1)														
Lokale/tilflyttere														
Nivå	+2	-14	-44	-16	-20	-16	+44	+22	-46	-28	-34	-24	+30	+16
- lokalbefolkn	51	43	28	42	40	42	72	61	27	36	33	38	65	58
- tilflyttere	49	57	72	58	60	58	28	39	73	64	67	62	35	42
Høyeste utd	-3	+2	-14	-14	-12	-9	-15	-7	-11	-12	-5	-7	-11	-6
- lokalbefolkn	22	27	38	30	49	24	26	31	44	33	55	27	33	34
- tilflyttere	25	29	52	44	61	33	41	38	55	45	60	34	44	40
Sysselsatte	+8	+2	+6	+7	+6	+5	+9	+6	+6	+5	+5	+5	+8	+9
- lokalbefolkn	89	71	79	90	85	89	86	83	72	75	74	78	76	73
- tilflyttere	81	69	73	83	79	84	77	77	66	70	69	73	68	64
Jobb i hjemby	+20	+10	+14	+14	+13	+14	+20	+21	+10	+10	+9	+15	+14	+17
- lokalbefolkn	39	34	67	25	32	30	50	51	63	26	30	31	47	49
- tilflyttere	19	24	53	11	19	16	30	30	53	16	21	16	33	32

1. Forskjell i prosentandel i hver gruppe ved utgangen av fasen 15-35

Tabell 6.6 *Oslo-magneten. Tiltrekningen Øvre Eiker har på personer vokst opp i Oslo. Andel flyttere ut fra Oslo i forhold til andelen fra de samme årskull i landet ellers som vokste opp i Øvre Eiker. Proporsjonalitet gir magnetverdi = 100. Årskull født 1966-70 fulgt fra de var 15 år, til de var midt i 30-årene.*

ØVRE EIKER 624			MENN						KVINNER					
	M	Kv	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo	Oslo	Follo	A/B	Gar	Mjø	Vfo
Oslo-magnet	64	60	-	530	382	483	47	58	-	531	454	464	63	79

7 Bærekraftbarometer for Øvre Eiker

Dette kapitlet er basert på NIBR-notat 2005: 123
Bærekraftbarometre for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Vibeke Nenseth

7.1 Hva er bærekraftbarometer?

Tusenårsstedet: parken rundt Nøstetangen

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) har i regi av Miljøalliansen og forskningsrådsprosjektet «Bærekraftig byutvikling» arbeidet med å finne fram til velegnete indikatorer for bærekraftig byutvikling. Et bærekraftbarometer viser hvordan byene (eller kommunene) skårer i forhold til sentrale faktorer langs hver av bærekraftens hoveddimensjoner: miljø, økonomi, levekår og institusjonelle forhold. Arbeidet har tatt utgangspunkt i det italienske «Ecosistema Urbano», et datasett for miljøforhold utviklet av det italienske miljøforskningsinstituttet «Ambiente». Formålet med prosjektet har vært

å videreutvikle og tilpasse dette til norske forhold med sikte på en mer systematisk bruk i lokal politikk og planlegging. For å videreutvikle datasettet til et fyldigere uttrykk for *lokal bærekraft*, har NIBR tatt i bruk programvaren "dashboard of sustainability" (utviklet ved EUs forskningsinstitutt i Ispra, Italia), som kan presenterer indikatorer langs flere dimensjoner. Vårt bærekraftbarometer består av 15 miljø-faktorer, 8 levekårsfaktorer, 6 økonomi-indikatorer og 12 sivilsamfunns- eller institusjonelle faktorer (jf tabell 1). Den siste dimensjonen, som vi her har kalt "*lokal livskraft*", består av ulike samfunnsmessige eller sosiokulturelle faktorer som gir et uttrykk for hva vi kan kalle lokalsamfunnets livskraft, vitalitet eller attraktivitet.

I barometeret representerer hver sektor en (ikke-vektet) faktor, der sentrumssonen er uttrykk for et sammensatt mål, og fargene angir byenes relative rangering: grønt er best, rødt dårligst og gult gjennomsnittlig. Utslagene (fargene) på hver enkeltindikator og samleindeksen for hver dimensjon vil da være avhengig av hvilket utvalg – hvilke andre byer eller kommuner – case-kommunen blir sammenliknet med. Utvalget her er bykommuner i Østfold og Buskerud. Dataene er basert på SSBs Statistikkbank, hovedsakelig Kostratall⁴ (kommune-stat-rapporteringsystem).

Bærekraftbarometer for norske byer - et prosjekt i NIBR-regi

- for å få fram velegnete, heldekkende bærekraftindikatorer for norske byer
- for å legge til rette for systematisk bruk og sammenlikning i praktisk politikk og planlegging, på tvers av fag- og sektorområder
- er inspirert av "Ecosistema Urbano" for italienske byer

Indikatorer er variable som ...

- er *politikk*relevante (~ som politikk kan endre ...)
- kan *måles*, kvalitativt eller kvantitativt
- kan *sammenliknes* (i tid/rom, i mål vs. resultat)
- forenkler og
- kommuniserer komplekse mål og sammenhenger

Bærekraftindikatorer...

- for å få fram et *sammensatt* bilde av utviklingstrekk på ulike områder
- for å vise *sammenhenger* mellom

- 7.2 økologiske faktorer
- 7.3 økonomiske faktorer
- 7.4 sosiale faktorer
- 7.5 institusjonelle faktorer

⁴ fra www.ssb.no (lagt ut i april '05)

I bærekraftbarometeret inngår følgende faktorer: miljøfaktorer, levekårsfaktorer, økonomiske faktorer og faktorer som samlet gir et uttrykk for hva vi kan 'lokal livskraft' for lokalsamfunnet:

Miljøfaktorer

- tettstedsbeboere %
- sentrumsbeboere %
- jordbruksareal (andel)
- vannlekkasje
- vannforbruk
- CO₂-utslipp (1000 tonn)
- utslippsendring 1991-2003
- avfall kg/cap
- resirkuleringsandel
- kommunal elbruk
- andel pendlere /cap
- biltetthet /10000 innbyggere
- sykkel- og gangstier
- tursti/løype
- dispensasjoner i LNF-områder (landbruk-natur-friluftsliv)

Økonomiske faktorer

- kommunalt *resultat* / brutto driftsinntekt
- kommunal *gjeld* / brutto driftsinntekt
- *lånegjeld* / capita
- frie inntekter / capita
- *rammeoverføring* / brutto driftsinntekt
- personinntekt / capita

Levekårsfaktorer

("Styrings- og informasjonshjulet for helse- og sosialtjenester")

- sosialhjelp
- dødelighet
- uføretrygd
- attføring
- vold
- arbeidsledige
- overgangsstønad
- lav utdanning

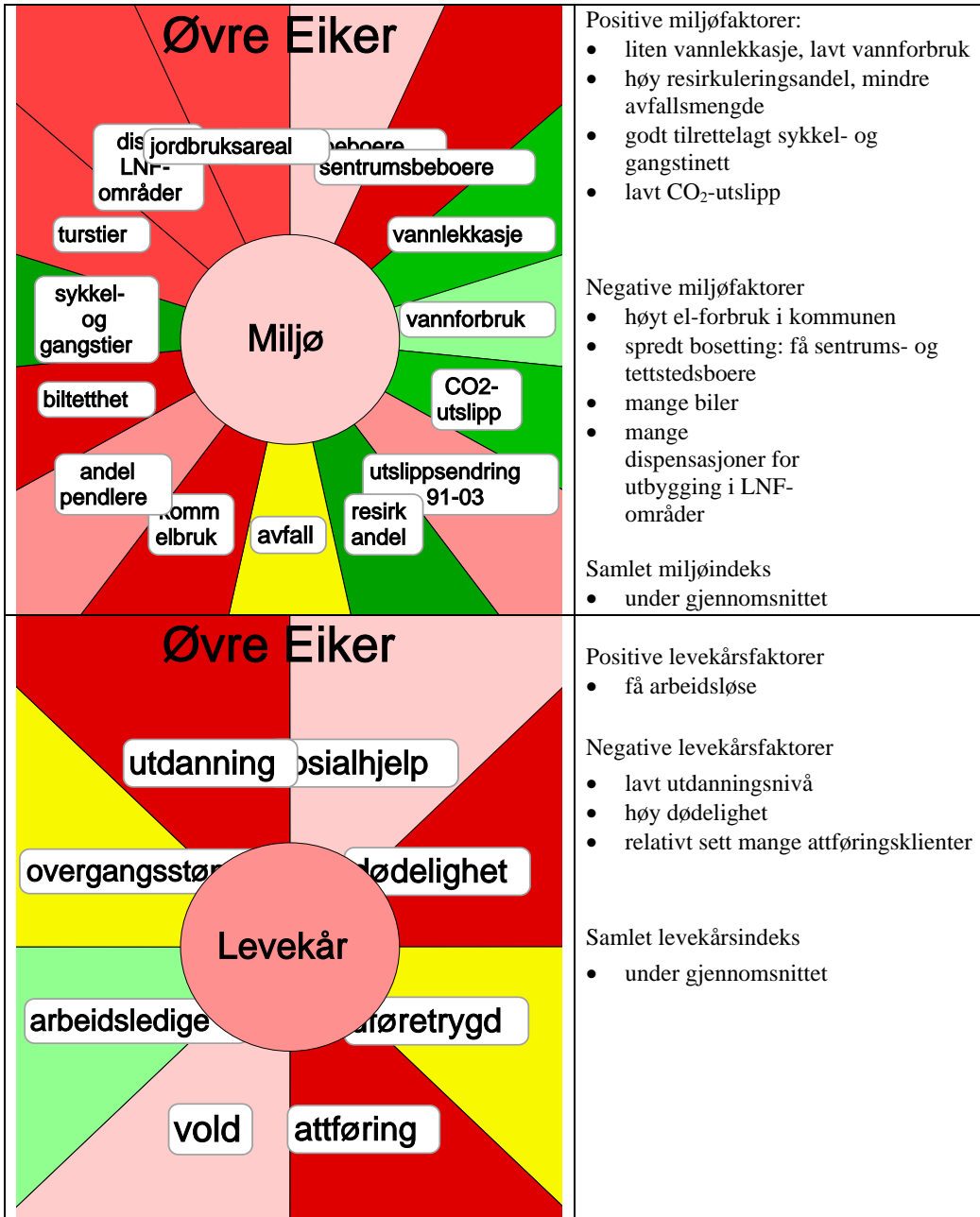
Lokalsamfunnsfaktorer

- "lokal livskraft"

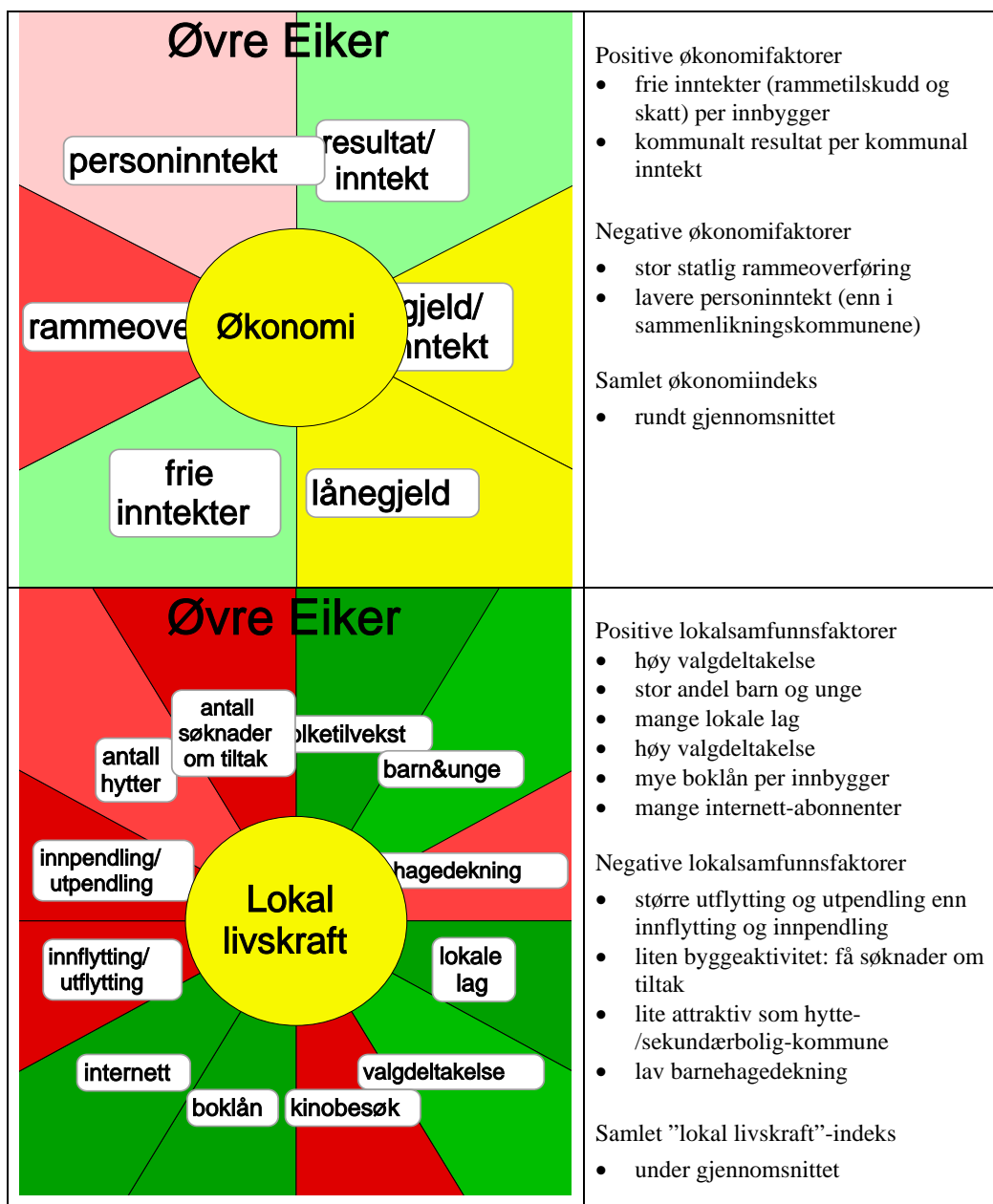
- folketilvekst /1000
- andel barn&unge
- barnehagedekning
- lokale lag /1000
- valgdeltakelse
- kinobesøk /capita
- boklån /capita
- internett abonnement/capita
- innflytting/utflytting innpendling/utpendling antall hytter antall søknader om tiltak

Hokksund (eller rettere: Øvre Eiker som er det nivået det er mulig for oss å framskaffe denne typen data for) skårer best når det gjelder lokal livskraft og økonomi og relativt sett svakt på miljø og levekår. Det er i liten grad noe tettstedspreg (få bosatt i tettsteds- eller sentrumsområder) og samtidig liten andel jordbruksareal samlet sett i Øvre Eiker

kommune. Miljømessig er det mest positivt på vann og luft og avfall, mens det er mange biler og mange pendlere i kommunen. Utdanningsnivået er lavt og dødeligheten høy, og personinntekten lav. Men viktige lokalsamfunnskvaliteter som folketilvekst, andel barn og unge, kulturell og politisk deltakelse (uttrykt gjennom mange lokale lag, høyt boklån og valgdeltakelse) - er det positive verdier for.

Samlet sett kommer Øvre Eiker/Hokksund best ut i forhold til levekår og økonomi, men under gjennomsnittet langs miljødimensjonen og det samlede uttrykket for 'lokal livskraft'.

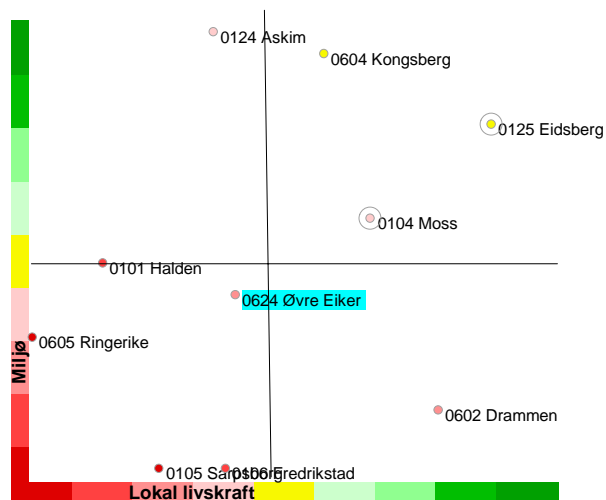
7.6 Parvise sammenhenger:

Figurene under gir enkle visuelle uttrykk for de parvise *sammenhengene* mellom enkeltindeksene i bærekraftbarometeret. (Øvre Eiker er ”opplyst” i turkis).

Figurene under gir enkle visuelle uttrykk for de parvise *sammenhengene* mellom enkeltindeksene i bærekraftbarometeret. Her viser vi sammenhengene mellom ’lokal livskraft’ og henholdsvis ’miljø’, ’økonomi’ og ’levekår’.

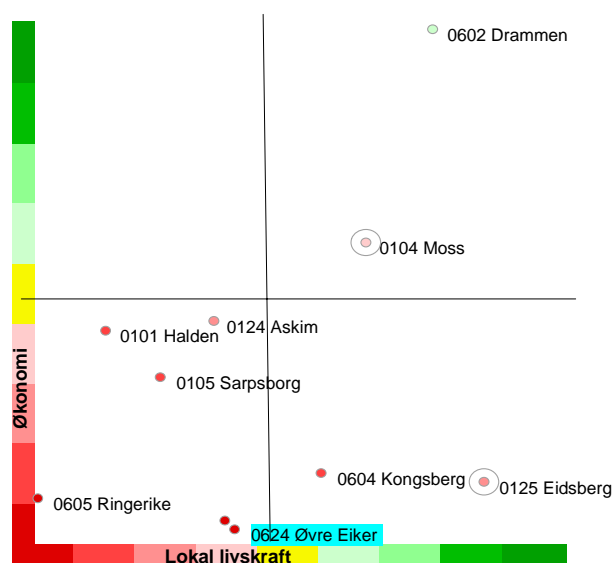
Vi ser at Øvre Eiker/Hokksund kommer i den negative kvadranten (dårligere enn gjennomsnittet langs hver av dimensjonene) for de byene vi sammenlikner her, både når det gjelder lokal livskraft og miljø, lokal livskraft og økonomi og lokal livskraft og levekår.⁵

Figur 7.1 *Sammenheng mellom lokal livskraft og miljø*

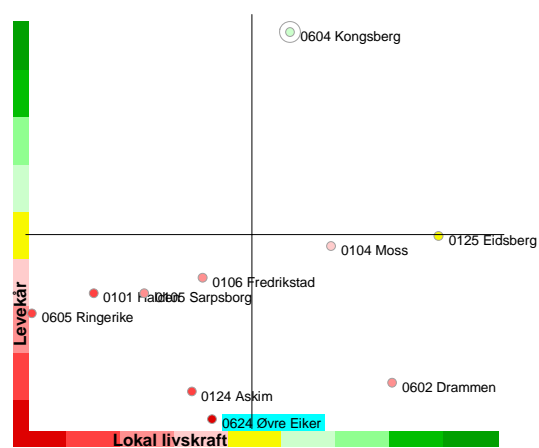

⁵ At mange av byene i dette sammenlikningsgrunnetlaget kommer under gjennomsnittsverdier (for eksempel langs levekårsdimensjonen), skyldes at enkelte byer (som Kongsberg) skårer så høyt.

Figur 7.2 Sammenheng mellom lokal livskraft og økonomi

Figur 7.3 Sammenheng mellom lokal livskraft og levekår

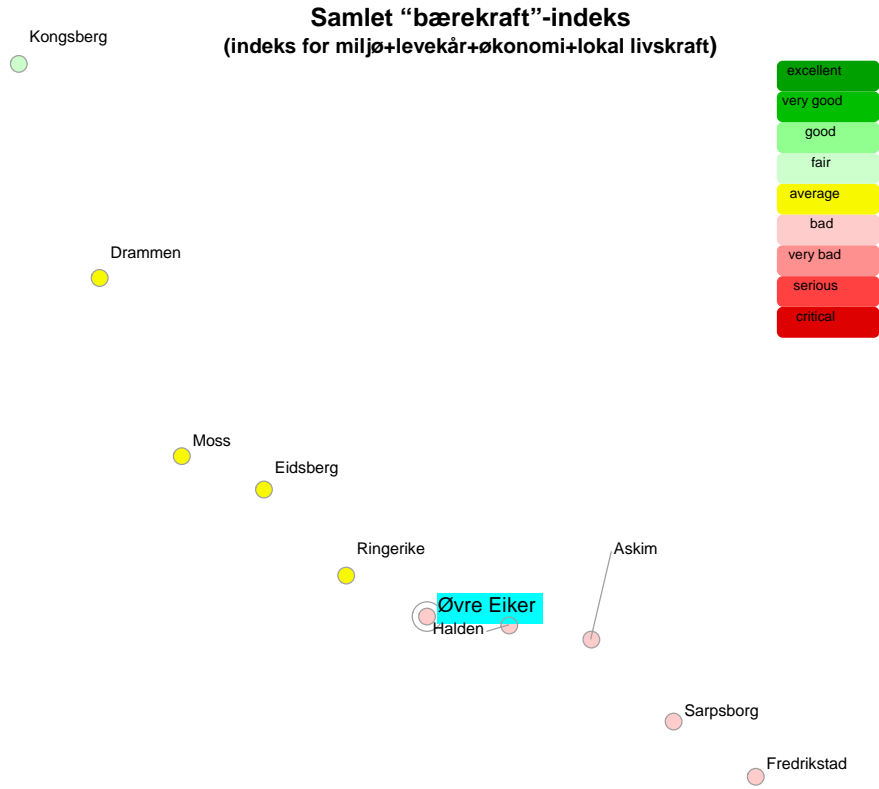

Bærekraftbarometerets indikatorer (variable og verdier)

Tabellen under viser Øvre Eikers tallmessige skåre på hver av faktorene (stort sett 2004-tall).

	enkeltindikatorer	Øvre Eiker
Miljø	tettstedsbeboere %	74,3
	sentrumsbeboere %	2,66
	vannlekkasje	5,2
	vannforbruk	145
	CO ₂ -utslipp (1000 tonn)	119
	utslippsendring 91-03	20,20
	resirk andel %	55
	avfall kg/cap	429
	komm elbruk	599
	andel pendlere /cap	40,44
	biltetthet /10000	4775
	sykkel- og gangstier	53
	tursti/løype	166
disp i LNF-områder %	70	
jordbruksareal %	10,90	
Levekår	sosialhjelp (indeks 1-10)	7
	dødelighet (indeks 1-10)	8
	uføretrygd (indeks 1-10)	6
	attføring (indeks 1-10)	10
	vold (indeks 1-10)	7
	arbeidsledige (indeks 1-10)	5
	overgangsstonad (indeks 1-10)	6
lav utdanning (indeks 1-10)	10	
Økonomi	komm. resultat/brutto dri.inntekt	1,4
	gjeld/brutto driftsinntekt	147
	lånegjeld/cap	48396
	frie inntekter /cap	23784
	rammeoverføring/br.driftsinnt	20,8
	personinntekt /cap	259500
	folketilvekst /1000	14,9
	barn&unge %	23,26
	barnehagedekning %	67,3
	lokale lag /1000	5,64
Lokal livskraft	valgdeltakelse %	56,7
	kinobesøk /cap	0
	boklån /cap	5,3
	internett ab/cap	0,5
	innflytting/utflytting	0,47
	innpendling/utpendling	0,46
	hytter antall	617
	antall søknader om tiltak	78
	folketall	15412
	antall barn&unge	3585
	kommuneareal	458
	tettstedsareal	10,51
	innbyggere i tettsted	11445
	folketilvekst	230
	innflytting	59,6
	utflytting	125,8
	innpendlere	1978
utpendlere	4254	
lag med støtte	87	
bokutlån	81878	
internett-abonnenter	7148	
CO ₂ -ekvivalenter 1991	99	
netto lånegjeld, konsern	756569	
langsiktig gjeld, konsern	840855	
brutto driftsinntekter i alt, konsern	570346	

Datakilde: SSBs Kostradata, Statistikkbank, valgt ut og satt sammen av NIBR

8 Utenforståendes bilder av byen

Dette kapitlet er hentet fra NIBR-notat 2005:127
Utenforståendes bilder av bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Ragnhild Skogheim

8.1 Innledning

Hokksund sentrum

Bykommunene i de to fylkene ønsket å få vite noe om hvordan byene oppfattes av utenforstående. I samråd med oppdragsgiverne ble det bestemt utvalget skulle trekkes blant voksne i aldergruppen 25-45 år bosatt i Oslo og Akershus. Det europeiske prosjektet dette inngår i, Metropolitan Areas+, har fokus rettet mot byer i beltet rundt storbyregioner. Oslo og Akershus som storbyregion er på mange måter disse byenes konkurrent når det gjelder næringsetablering og bosetting. NIBR har innenfor dette oppdraget laget en survey blant befolkningen og en blant næringslivsledere. Her presenteres data fra befolkningsurveyen. (For sammenlignende data for de andre byene; se NIBR-notat 2005:127)

Denne befolkningsurveyen er gjennomført med et utvalg på 600 personer i Oslo/ Akershus var utgangspunktet å få innblikk i folks oppfatninger av de ti byene i Østfold og Buskerud, oppfatninger som igjen avspeiler hvilket image eller omdømme disse byene besitter. Personene har dermed gitt et bilde av hvilke forestillinger de har om byene, uavhengig av kunnskap og viten om dem. Vi valgte å intervju personer mellom 25 og 45 år, siden det er innen disse alderskategoriene vi finner flest potensielle flyttere. Utvalget er for øvrig trukket ut fra representative kriterier. Undersøkelsen ble gjennomført via telefonintervjuing av Analysehuset i månedsskiftet mai – juni 2005. Ved intervjuingen ble rekkefølgen på byene systematisk variert.

Bakgrunnsvariable vi har tatt i betraktning ved analyse av datamaterialet

- Kjønn
- Alder fordelt på to grupper; unge voksne mellom 25-34 år og voksne mellom 35-45 år
- Bosted Oslo/ Akershus fordelt på regionene Akershus Øst, Oslo og Asker/Bærum
- Utdanningsnivå fordelt på gruppen med høyskoleutdanning og gruppen uten høyskoleutdanning
- Inntekt fordelt på gruppen med husholdningsinntekt under 600 000 og gruppen med inntekt over 600 000 kroner

Attraktivitetsmål

Byenes image skapes og omskapes i forhold til byens fysiske, sosiale og kulturelle karakteristika. Som oftest søker byer og steder å tiltrekke seg spesialisert, oftest høykompetent, arbeidskraft, unge folk i etableringsfasen, turister og næringsliv. Disse gruppene deler noen preferanser som til sammen gir muligheter til å kategorisere hvilke attraktivitetsmål som har betydning for byenes image. Et rikt og variert *kulturliv* med mange og ulike tilbud og aktiviteter, og et *uteliv* med bredde i tilbudet når det for eksempel gjelder bevertningssteder gir en pekepinn om hvor livlig og mangfoldig byen er når det gjelder tilbud til befolkningen og tilreisende. Estetiske trekk ved byene er også stadig viktigere. *Bysentrum* skal være vakkert, moderne, historisk, eller ha andre unike trekk ved seg som gjør det opplevelsesverdig. Rekreasjonsmuligheter i *naturomgivelser* og aktiviteter knyttet til friluftsliv er et annet aspekt ved steder som verdsettes både på bakgrunn av visuelle og funksjonsmessige preferanser. At stedet er *trygt og godt* er viktig for dem som ønsker å etablere et familieliv. Lav kriminalitet og et oversiktlig lokalsamfunn kan være av stor verdi for enkelte potensielle flyttegrupper. Stedsoppfatninger innebærer videre hvilken mentalitet stedets innbyggere forbindes med. Enkelte steder har image som vitalt, nyskapende og moderne, mens andre steder fremstår som *trauste og kjedelige*, med en negativ mentalitet som kan være et hinder mot handlekraft og nybrottsarbeid blant stedets innbyggere. Disse bildene trenger ikke stemme med virkeligheten. Basert på disse imageindikatorerne har vi stilt følgende spørsmål, formulert som sju påstander, som til sammen sier noe om hvilket image de respektive byene besitter:

- Byen har et rikt kulturliv
- Byen har et pent bysentrum
- Byen har et variert uteliv
- Byen er et godt og trygt sted å bo
- Byen har fine naturomgivelser
- Byen er et traust og kjedelig sted
- Jeg kunne tenke meg å bo i byen

Siden telefonintervjuet skulle dreie seg om alle de 10 byene, la dette sterke begrensninger på omfanget av spørsmål vi kunne stille. Spørsmålene var utformet som *påstander* som respondentene skulle si seg enig/uenig i innenfor en 5-delt skala. Det var og mulig å svare 'vet ikke'. I bearbeidingen og presentasjonen har vi i de fleste tilfellene slått sammen kategorier:

- høyeste grad av enighet (5+4), er en kategori: helt eller delvis enig
- laveste grad av enighet (1+2), er en kategori: helt eller delvis uenig
- "midt på treet", dvs. 3, står som egen kategori
- i tillegg var det altså mulig å svare 'vet ikke'

I noen av tabellene har vi bare tatt med de to kategoriene 'helt eller delvis enig' og 'helt eller delvis uenig', det viser hovedtyngden av svarene i positiv eller negativ retning. Det kan imidlertid være tilfelle der det kan være relevant å inkludere "*midt-på-treet*"-kategorien, dvs. de som har valgt 3 på skalaen fra 1 til 5. Dette kan kommunene eventuelt selv gjøre med utgangspunkt i vårt tallmateriale. Kategorien 3 kan tolkes som nøytral i forhold til de to andre kategoriene (enig/uenig). For eksempel vil de som plasserer sitt svar i kategorien 3 når det gjelder påstanden "Byen har fine naturomgivelser" kanskje tenke at det er ganske bra rundt byen, men ikke så fint at de rangerer det spesielt høyt. Tilsvarende vil de som svarer 3 på spørsmålet om de kunne tenke seg å bo i byen oppfattes som litt positive ettersom de ihvertfall ikke plasserer sitt svar på den negative siden av skalaen. For en del betyr det muligens et 'kanskje'-svar, eller et betinget svar.

Vet ikke – svarene må også kommenteres spesielt når det gjelder denne surveyen. Når 'vet ikke'-kategorien er ganske stor forteller dette at byene eller de spesifikke sidene ved byene, er lite kjent blant folk i Oslo og Akershus. Det er vanskelig å si om svarfordelingen ville blitt annerledes om vi hadde spurt middelaldrende og eldre. De svarene vi presenterer her viser oppfatninger og kjennskap til byene blant 25-45 åringer.

Metoderefleksjoner

Dette materialet utgjør bare en av flere elementer i "bildene av byene" og av våre datainnsamlinger i dette prosjektet. Telefonintervju som metode har noen fordeler og noen ulemper. Fordelen er at en raskt kan nå mange, og at en får det ønskede antall respondenter. Ulempen er at en må ha et svært strukturert intervju, - i dette tilfellet var det påstander de skulle ta stilling til. Disse påstandene måtte dessuten være de samme for alle byene. For å kunne gjennomføre en undersøkelse om hvordan 10 byer blir oppfattet, måtte vi begrense antall spørsmål, og det var heller ikke rom for utdypinger og nyanseringer. Vi ønsket å dekke ulike dimensjoner som vi mente var viktige i vurderinger av byers image og attraktivitet, og valgte ut noen vi anså som særlig sentrale.

Hvordan spørsmål i en intervjuundersøkelse som denne tolkes av respondenten kan det knytte seg noe usikkerhet til. Respondentene kan imidlertid ha ulike oppfatninger om hva som er å forstå med "rikt kulturliv" ("smal" versus "bred" forståelse) og det kan prege hvordan de ulike byene kommer ut, altså at det kulturlivet byene har ikke fanges fullt og helt opp. Et par av spørsmålene/påstandene kan også forstås som todelte (altså at man spør om to ting i et spørsmål). Det gjelder "trygt og godt" og "traust og kjedelig". Det kan tenkes at noen vil oppfatte en by som et trygt sted men ikke et godt, og som et traust men ikke kjedelig sted (eller omvendt). Slike divergenser fanges ikke opp i denne undersøkelsen.

8.2 Oppfatninger om Hokksund

Hokksunds kvaliteter er for respondentene først og fremst fine naturomgivelser (men er blant byene med lavest score på dette spørsmålet). Byen oppfattes som traust og kjedelig, men også som mer utrygg enn de andre byene (med unntak av Drammen). Det er flere i "vet ikke" kategorien for Hokksund enn for noen av de andre stedene. Hokksund har ikke klart å få fram sine kvaliteter for dem som er spurt; for eksempel har ikke den estetiske opprustingen som har foregått i sentrum blitt lagt merke til eller den tillegges ikke noen betydning. Hokksunds image som traust og kjedelig sitter kanskje fast i bevisstheten hos en del mennesker, slik også forestillingen om Hokksund som utrygg gjør. Hokksund trenger å endre sitt image fra traust og kjedelig og utrygg, og tydeliggjøre sine ulike kvaliteter.

Tabell 8.1 *Påstandene om Hokksund; grad av enighet. Prosent. N= 600 i alderen 25-45 år i Oslo og Akershus*

	Helt eller delvis enig	Verken enig eller uenig	Helt eller delvis uenig	Vet ikke
Byen har et rikt kulturliv	2	5	17	77
Byen har et pent bysentrum	2	11	17	70
Byen har et variert uteliv	2	2	20	77
Byen er et trygt og godt sted	15	9	7	70
Byen har fine naturomgivelser	17	9	7	67
Byen er et traust og kjedelig sted	17	7	6	70
Jeg kunne tenke meg å bo i byen	1	2	48	49

Helt eller delvis enig i påstandene etter bosted, utdanning, alder og kjønn (se Tabell 8.2)

- Utdanning slår gjennomgående lite ut, med unntak av at seks prosentpoeng flere med høyere utdanning enn uten synes Hokksund er et traust og kjedelig sted
- Færrest fra Akershus Øst er enige i at Hokksund er traust (12 prosent versus 21 prosent for Oslo og Asker/Bærum)
- Flest fra Oslo som er enige i at Hokksund har fine naturomgivelser
- Ingen av de spurte fra Oslo kan tenke seg å bosette seg i Hokksund
- Flest i den eldste aldersgruppen mener Hokksund er et trygt og godt sted, har fin natur og er traust og kjedelig
- Flere menn enn kvinner synes byen er traust og kjedelig, ellers er forskjellene i oppfatninger mellom kvinner og menn mindre enn for de andre byene

Tabell 8.2 Prosentandel som er helt eller delvis enig i påstandene om **Hokksund** etter bosted, inntekt, utdanning, alder og kjønn. N= 600 i alderen 25-45 år i Oslo og Akershus

	AKERSHUS ØST	ASKER/ BÆRUM	OSLO	OVER 600 000	UNDER 600 000	HØY- SKOLE	IKKE HØY- SKOLE
Byen har et rikt kulturliv	2	1	1	1	2	2	1
Byen har et pent bysentrum	1	4	3	2	3	3	2
Byen har et variert uteliv	2	1	1	1	3	2	1
Byen er et trygt og godt sted	14	15	16	14	17	15	15
Byen har fine naturomgivelser	15	13	20	15	23	16	18
Byen er et traust og kjedelig sted	12	21	21	17	17	19	13
Jeg kunne tenke meg å bo i byen	2	2	0	1	1	0	3

	25-34 ÅR	35-45 ÅR	MENN	KVINNER
Byen har et rikt kulturliv	2	2	2	1
Byen har et pent bysentrum	2	2	3	1
Byen har et variert uteliv	1	2	1	2
Byen er et trygt og godt sted	11	17	15	15
Byen har fine naturomgivelser	12	20	18	15
Byen er et traust og kjedelig sted	15	19	23	11
Jeg kunne tenke meg å bo i byen	1	1	2	1

Data om "vet ikke"-besvarelsene:

- Flest fra Akershus Øst har svart "vet ikke". Små forskjeller mellom Asker/Bærum og Oslo. Størst utslag på "trygt og godt" hvor 11 prosentpoeng flere i Akershus Øst enn i Asker/Bærum har svart "vet ikke"
- Flere med inntekt over enn under 600.000 har svart "vet ikke"
- Flere med lavere enn høyere utdanning har svart "vet ikke"
- Flere i den yngste enn den eldste aldersgruppen har svart "vet ikke"
- Flere kvinner enn menn har svart "vet ikke"

	Helt eller delvis enig	Verken enig eller uenig	Helt eller delvis uenig	Vet ikke
Byen har et rikt kulturliv	31	15	4	50
Byen har et pent bysentrum	25	20	7	48
Byen har et variert uteliv	14	18	10	59
Byen er et trygt og godt sted	38	10	1	52
Byen har fine naturomgivelser	49	9	1	41
Byen er et traust og kjedelig sted	11	18	22	49
Jeg kunne tenke meg å bo i byen	10	13	46	31

Data om "vet ikke"-besvarelsene:

- Bosatte i Akershus Øst har svart mest "vet ikke", men det er mer vekslende mellom Oslo og Asker/ Bærum. Hvorvidt geografisk avstand forklarer høyere andel "vet ikke" svar i Akershus Øst enn de andre stedene er vanskelig å si
- Inntekt slår lite ut
- Heller ikke store forskjeller relatert til utdanning, men noen flere med lavere enn høyere utdanning i "vet ikke"- kategorien.
- Flere i den yngre en den eldre aldersgruppen som var svart "vet ikke", og flere kvinner enn menn i denne kategorien

9 Det fysiske bysentrum

Dette kapitlet er hentet fra NIBR-notat 2005:128: De fysiske bysentrum i bykommunene i Østfold og Buskerud.

Av Jon Guttu i samarbeid med Heidi Bergsli

9.1 Fysisk selvpresentasjon. Hva ser vi på nettstedene og hva ser vi i virkeligheten?

Tusenårsstedet vis-à-vis sentrum: Nøstetangen, parkområde, elvepromenade, småbåthavn, badeplass, campingplass, museum og glassblåseri

Hva sier kommunene om byenes fysiske egenskaper, hvilke kvaliteter fremhever de og hva velger de ikke å nevne? Har de dekning for sine påstander om fysiske kvaliteter? Hva kan den besøkendes blick registrere av det kommunen skilter med? Og hvilke kvaliteter ser vi som kommunene slett ikke forteller om?

Disse spørsmålene forsøker vi å besvare på grunnlag av besøk på kommunenes nettsted og besøk i 10 Buskerud- og Østfoldbyer i august og september 2005. Framgangsmåten er enkel:

1. Vi leter etter omtale av fysiske egenskaper på kommunenes nettsteder og linker.
2. Vi oppsummerer dette i form av 3 – 4 *påstander* for hver by. Dette kan være rene sitater fra nettstedene, eller *våre* sammenfatninger av inntrykk etter lesningen.
3. Vi oppsøker byene, kjører bil, vandrer i sentrum. Vi er tre forskere, en sosiolog, en samfunnsgeograf og en arkitekt som noterer, fotograferer og diskuterer underveis. Vi er tilreisende med bevisstheten konsentrert om førsteinntrykk og image.
4. Vi oppsummerer våre inntrykk og formulerer dem i forhold til påstandene til kommunene. Resultatene blir presentert med en påstand, ett bilde og en halv sides refleksjon for hvert tema, fra to til fire sider for hver by.

Vi tar forbehold om at det kan være opplysninger som har unngått vår oppmerksomhet på kommunens nettsteder og ting vi burde ha sett ved besøket i byene. Generelt vil det være slik at kommuner som har lagt vekt på fysiske aspekter i sin presentasjon også vil få flere kommentarer tilbake fra oss.

Vi pretenderer ikke å lage noen ny stedsanalyse for hver by. Det er snakk om *inntrykk*. Vårt poeng er å danne oss et bilde av byenes fysiske egenskaper gjennom vår lille øvelse. Vi ser på oss selv som nettstedlesere som undersøker hjemmesidene fordi vi ønsker å besøke byene som turister eller for å sondere terrenget for eventuelt å flytte dit. Hva slags image gir byene for slike besøkende?

Vi har definert tre områder som vi retter våre blikk mot: sentrum, boligområdene og landskapet rundt. Vi noterer oss det umiddelbare estetiske inntrykket, byens atmosfære, mulighetene for opplevelser og rekreasjon og boligtilbudet. Et spørsmål vi har vært spesielt opptatt av, er om byen har noe "hjerte", et sted hvor folkelivet utfolder seg, hvor ting foregår og som fungerer både som en sosial og kulturell kjerne i byen. En annen problemstilling er om byene klarer å utnytte og presentere sine spesielle fortrinn når de viser seg selv. Følger den i sporet til de andre, eller prøver den å skape noe unikt på sitt spesielle grunnlag?

Nedenfor presenteres resultatene våre. I notatet som dette stoffet er hentet fra, oppsummerer vi noen generelle funn som gjelder de fleste av våre 10 byer, blant annet hva de fleste byene underkommuniserer.

Her beskriver vi erfaringene for Hokksund, og diskuterer i hvilken grad påstandene kan bekreftes og hva byen eventuelt legger for liten vekt på. Vi skriver i journalistisk form. Dette er ikke dyptpløyende forskning!

9.2 ”Byen er et kollektivtrafikknutepunkt og senter for et stort distrikt”

Førsteintrykket av byen Hokksund for reisende med toget

Som togreisende møtes vi av en staselig og velholdt stasjonsbygning som er et kollektivknutepunkt verdig. Men vel ute på gata falmer det gode førsteintrykket. Plassen foran stasjonen er utflytende og bygningene har variabel kvalitet. ”Autohjørnet”, er det triste syn som møter nyankomne. Rundkjøringen foran stasjonen stjeler oppmerksomhet fra den ærverdige bankbygningen. Plassen burde lukkes mer og forsynes med god arkitektur. Hvorfor er ikke de nye stasbygningene til Staten like i nærheten utnyttet til dette? At Hokksund er et kollektivknutepunkt, er en vel bastant påstand, selv om Sørlandsbanen og Bergensbanen møtes her. Busstasjonen ligger imidlertid ved stasjonstrappa, og gjør skiftet av kommunikasjonsmiddel enkelt. Som transittsted og kafferast er Hokksund velegnet, med Stasjonsgatas butikker og serveringssteder i synsvidde fra stasjonen.

Den strategiske beliggenheten i skjæringspunktet mellom to dalfører tilsier at påstanden ”senter for et stort distrikt” må kunne stemme. Hokksund tilfredsstillende de fleste handlebehov, dersom en regner med Eikersenteret i tillegg til de små og hyggelige butikkene i Stasjonsgata. Ungdommer vi snakket med, fortalte på sin side at byen ikke fungerer som senter for *dem*, og at de heller drar til Vestfossen. Kulturhuset i Gamle Hokksund er i drift, men kunne vært utnyttet mye bedre, i følge ungdommene. Siden kommunen har fokus på barn og unge i sine strategiplaner, undrer vi om de har møteplasser i byen. Er det i bil ved bensinstasjonen og på parkeringsplassene ungdommene treffes?

9.3 ”Kommunen legger vekt på fysiske og estetiske dimensjoner i byutviklingen”

Stasjonsgata i Hokksund

Hokksund gjennomgikk en omfattende fysisk oppgradering for vel 10 år siden, og Stasjonsgata ble reddet som stedets hjerte. Butikkene ser ut til å klare seg, og bygninger og trær gjør gata trivelig og vital. Trærne er imidlertid i ferd med å ta overhånd og må snart stusses. Den lille rådhusparken, og plassen med kafé og butikker på den andre siden av gata fungerer som byens torg med det store rådhuset som dominant. Det eneste negative er rampen opp til rådhuset med sin triste asfaltflate og parkerte biler. Kunne rampen fått en finere overflate og en del av den vært terrassert og utnyttet til sittebenker?

Plassen nærmere stasjonen, *Styvehjørnet*, fungerer kanskje vel så bra som møteplass, med større åpenhet, samt kafé, spisested og pub. Her er det dessuten uteservering. Men her er estetikken fraværende. Det er den også ved rundkjøringen i nordenden av Stasjonsgata, som møter reisende med bil. Med opphaket, tilfeldig bebyggelse, skiltjungel og parkeringsplasser fremstår plassen ved Bruhjørnet som meningsløs.

Flere nye sentrumsboliger er bygget, av ulik størrelse og karakter. De nye leilighetskompleksene i Gamle Hokksund har relativt høy standard utendørs. Gamle Hokksunds eldre bebyggelse er idyllisk, og kan minne om Sørlandsbyene. Men området virker dødt, det er få elementer som vitner om sosialt liv.

Vi spør oss om det positive som har skjedd, er uttrykk for at kommunen legger vekt på fysiske og estetiske kvaliteter. Det er intet spor etter noe slikt på kommunens nettsider og det kommunen *kunne* styrt gjennom byggesaksbehandling, har ujevn kvalitet.

Stasjonsgata, et par enkeltbygninger og det flotte rådhuset fra 60-tallet står fram som *'det eneste ene'*. Trinn to i tettstedsutviklingen bør rettes mot det frynsete grenselandet. Hokksund har fortsatt en del igjen før slagordet om estetiske og urbane ambisjoner i byutviklingen er virkeliggjort!

9.4 ”Elva er stedets viktigste ressurs. Hokksund har vært en elveby og ønsker å bli det igjen”

Tusenårsstedet bidrar til elvebyen Hokksund, men ligger utenfor tettbebyggelsen

Drammenselva renner majestetisk gjennom Hokksund, og er en stor ressurs. Men fortsatt mangler Stasjonsgata kontakt med elva. Problemet er dels den høye og bratte elvebredden på vestsida, dels gjengroing og private tomter. En visuell forbindelse kunne oppnås gjennom gløtt ut fra tverrgatene. Når vi snirkler oss gjennom boligområdet på østsiden av Stasjonsgata, kommer vi over Vestfossenelva, som er idyllisk, men også utilgjengelig, både visuelt og fysisk. En mulighet finner vi i parkeringsplassen nord i Stasjonsgata, som kunne senkes og gjøres til en stor ”terrasse” mot Drammenselva. Trær som stenger utsikten til elva og Tusenårsstedet kunne beskjæres for å skape større åpenhet og tilgjengelighet. Slik kunne Tusenårsstedet og Nøstetangen inkluderes som en viktig del av Hokksund sentrum, og de to sidene av elva kunne forbindes visuelt.

På østsiden er kontakten med elva sikret gjennom Tusenårsstedets elvepark, promenade og småbåthavn. Campingplassen har fått en god form, også estetisk. Er det her

kommunen har realisert sine estetiske ambisjoner? Elveparken er kombinert med Nøstetangen museum, utsalgssted og glassblåseri. Her er stedets tradisjon knyttet til nåtidig håndverk og en attraktiv elv. Stedet har flotte utearealer, morsom skulpturpark, badested, og fin atkomst og synsvidde. Promenaden langs elva kunne vært lengre og hatt et mål, her går den et antall meter langs elva uten definerte endepunkter. Ovenfor brua virker imidlertid elvebredden privatisert og til dels gjenvokst. I gamle Hokksund er elvebredden stort sett privatisert.

9.5 ”Hokksund ligger midt i et stort og vakkert kulturlandskap som omkranses av åser og skoger”

Fra elveparken kan vi se elva og åsene, men ikke byen Hokksund.

Jordene og åsene er en fin ramme for Hokksund, byen vi dukker ned i etter en bilreise gjennom kulturlandskapet. Stedet ligger på en stor elveslette, en tidligere innsjø, og det er bredden vi triller ned før vi krysser elva. Når vi rusler inne i Hokksund mister vi imidlertid dette landskapet av syne. Det er vanskelig å orientere seg mentalt hvor vi er i terrenget, selv om byen er liten. Retningsløsheten vi opplever bunner i at Stasjonsgata løper *diagonalt* i forhold til elva og brua. Den manglende visuelle kontakten med elva forsterker dette. Siktlinjer mangler, og det er liten kontakt med det omliggende landskapet bortsett fra et gløtt ut av Stasjonsgata mot sør.

Åpning mot omgivelsene kan skje ved at tverrgatene i Stasjonsgata får utsikt mot åslandskapet, og ved at spesielle utsiktspunkter blir båndlagt som friareal. I siktlinjen for Tangengata har kommunen plassert en liten bygning uten tanke for slike visuelle hensyn. Fra Nøstetangen og Tusenårsstedet får vi et bedre inntrykk av hvordan Hokksund ligger i terrenget.

9.6 Dette underkommuniserer Hokksund:

Sentrumnære boliger ved Gamle Hokksund

- Hokksund har sentrumsboliger både som sentrale blokkleiligheter og en form for "tett lav" som avbildet her, men dette kommer ikke fram i presentasjonen av stedet.
- Hokksund skilter med at de legger stor vekt på fysiske og estetiske dimensjoner i byutviklingen, men alt fysisk glimrer med sitt fravær på nettsidene. Spesielt unnlater kommunen å fortelle om den flotte Stasjonsgata..
- Nøstetangenmuseet med glassblåseri, skulpturparken og en spasertur gjennom Stasjonsgata kunne utgjøre en fin pakke for dem som ønsker en liten stopp på bilturen. En gangbru fra tusenårsstedet over til Stasjonsgata ville bundet de to sidene ytterligere sammen, gitt nærkontakt med elva og spart oss for trafikkstøyen på dagens bilbru.

10 Byens selvpresentasjon via nettet

Dette kapitlet er hentet fra NIBR-notat 2005:129

Selvpresentasjoner på nettstedene av bykommunene i Østfold og Buskerud

Av Heidi Bergsli

10.1 Metode: Utenfrablikket og byens fortellinger

Hvordan byer velger å fremstå, har betydning for hvordan de oppfattes, og hvilke bilder som tegnes. Det handler om representasjonen byer gir av seg selv og som bidrar til imagebyggingen. Begrepet *representasjon* passer egentlig bedre enn *presentasjon*, fordi det viser til hvordan vi alle velger ut hva vi fremstiller- om oss selv, og om stedene vi tilhører. Fremstillingen bør gjenspeile virkeligheten, selv om noe selvsagt utelates fra presentasjonen, av forståelige årsaker. At noe profileres spesielt kan være viktig for å få oppmerksomhet, - men i bestrebelsene på å løfte noe fram kan en lett komme til å overdrive, i værste fall blir det løgn og fantasi. På den annen side ser vi også en del eksempler på underkommunikasjon av kvaliteter og positive særpreg når vi vurderer byenes fortellinger med den utenforståendes blikk.

Vi har besøkt nettstedene med ”utenfrablikket”, og lest de fortellingene byene har gitt om seg selv. Med utgangspunkt i hovedsiden har vi navigert etter linkene vi fant på denne siden. Gjennom befaringer til byene fikk vi senere muligheten til å vurdere en del av de forholdene som presenteres på nettsidene (Se også NIBR-notat 2005:128 *Det fysiske bysentrum i bykommunene i Østfold og Buskerud*).

Hjemmesidene er selvsagt først og fremst viktige som kommunale informasjonsaviser til kommunens egne innbyggere. Men det er også av stor betydning hvordan byene gjennom hjemmesidene framstår eller presenterer seg overfor eksterne grupper som de ønsker å tiltrekke seg. Vurderingen av nettsidene er derfor gjort med tanke på at kommunene ønsker å fremstå som attraktive for boligetablering, næringsetablering og turister. Det er altså ulike målgrupper i tillegg til kommunens egne innbyggere.

De gruppene som ikke kjenner byen har behov for en annen type informasjon enn de som bor der i dag, både fordi de er ukjente med forholdene og fordi de etterspør annen informasjon når de er i en valgsituasjon. Viktigst her er de som søker på kommunesiden fordi de vurderer å bosette seg i byen, søke jobb, starte bedrift, eller feriere. Hvilket image er det kommunen bygger opp om overfor alle disse gruppene, og får hver gruppe de opplysningene de trenger?

Gjennomgangen av nettsidene ble foretatt i perioden juni-august 2005. Vi tar forbehold om at nettsidene er under kontinuerlig endring og at elementer vi etterlyser kan være tilført, eller elementer vi vurderer kan være tatt ut. Det kan også være stoff og linker vi ikke har funnet frem til. Men vi har gått relativt grundig til verks, og det som ikke da er lett tilgjengelig, vil heller ikke være det for andre som måtte søke å finne stoff og ”bilder” av byen.

Gjennom en systematisk gjennomgang av de ti kommunesidene har det også blitt synlig hva som er en logisk, formmessig oppbygging av nettsidene, der hensynet til ulike målgruppers behov for informasjon bør tas.

Vi kjenner ikke til at det tidligere er gjort lignende vurderinger av kommunenes selvpresentasjoner via sine nettsted. En implisitt metode i dette arbeidet er det sammenlignende perspektivet som ligger til grunn. Når vi har sett etter de samme elementene ut fra de spesifikke målgruppene kommunene ønsker å nå, blir informasjonen og "bildene" vurdert på bakgrunn av hva og hvordan de andre byene har gjort. I en viss forstand er disse byene i en konkurransesituasjon. Når en by inkluderer visse elementer eller gjør det på en god måte, vil de andre byene bli vurdert i lys av dette; har de det ikke med fremstår dette som fravær av informasjon.

I notatet som dette stoffet er hentet fra, presenterer vi generelle kjennetegn ved de eksisterende selvpresentasjonene på nettet, dvs. kjennetegn som går igjen i mange av kommunene. Dessuten evaluerer vi hvordan nettinformasjonen til potensielle tilflyttere og næringsliv er. Her gir vi bare en vurdering av Øvre Eikers hjemmeside.

10.2 Øvre Eikers selvpresentasjon på kommunens hjemmeside

Slagord: "Hokksund- miljøbyen ved Drammenselva"

Visjon/verdimanifest: "Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker"

10.2.1 Hovedsiden

Øvre Eikers kommuneside er av de beste kommunesidene når det gjelder design og oversikt. Linkene er godt organisert, det er et tilstrekkelig antall av dem, og kategoriene er logiske og klare i forhold til flere målgrupper. Det er enkelt å få et raskt overblikk over nyhetene som presenteres på hovedsiden. Strategisk plassert øverst til venstre er linken *Om Øvre Eiker*, mens i den vertikale menyen finner vi kategorier som passer både beboere og potensielle tilflyttere. Informasjonen bak linkene er derimot ikke like presentabel i forhold til hva de lover. Bak linkene ligger flere nyheter mest tilgjengelig, klassifisert etter tema. Forbindelse til mer fakta, beskrivelser eller profilering er enten ikke-eksisterende eller lite tilgjengelig. Verdimanifestet er et troverdig bidrag til presentasjonen av lokalsamfunnet, og gir et godt inntrykk av en inkluderende kommune. Det samme gjelder linken *Stedsutvikling* på hovedmenyen. Det er imidlertid utrolig mange tomme linker, og det er ikke holdbart. Linken om arbeid går til Aetat slik som for Drammen, men mer burde vært sagt om arbeids- og næringslivet i Øvre Eiker. Lite blir sagt om Hokksund, og byen blir knapt presentert på kommunesidene.

10.2.2 Presentasjon til potensielle tilflyttere

Som nevnt er 'Om Øvre Eiker' lett synlig på hovedsiden, men det er ikke mange relevante linker her som presenterer kommunen og byen Hokksund. Vi kan få tall og fakta om kommunen, men det er ingen innledende presentasjon av kommunen slik at vi kan få et bilde av byens karakteristika. Det sies meget lite om boligområdene i kommunen, og under bolig og eiendom i hovedmenyen er det få linker hvor det er innlagt informasjon. Linken *Barn og ungdom* gir tilgang til link om barnehagetilbudet i kommunen, men her er det mest formelle opplysninger, og det er vanskelig å finne frem til oversikten over tilbudet. Barnehagene er da beskrevet i et skjema med korte opplysninger. Det gis heller informasjon om deknningen. Når det gjelder idretts- og kulturaktiviteter for barn og unge er det kommunens tjenestetilbud som blir presentert. Noen linker under nyhetene gir mer aktuell informasjon til gruppen, men igjen er ikke linkene særlig tilgjengelige. Det er ingen link til skolene under *Barn og Ungdom*.

Under kultur og fritid finner vi veldig mange linker til kulturtilbud i området. Presentasjonen av severdigheter er god, og her ligger det dessuten en del tilbud som heller kan beskrives som kulturaktiviteter heller enn severdigheter, de kunne gjerne vært nevnt også under kultur og fritid. Det virker som kommunen tenker på sine innbyggere og turister, men ikke på potensielle tilflyttere. Kun en av skolene presenteres nærmere, mens de andre remses opp. Friluftslivet presenteres under linken Turist i Øvre Eiker, selv om også innbyggere og potensielle tilflyttere vil ha interesse av informasjonen om jakt, fiske og andre naturopplevelser.

10.2.3 Attraktive tilbud

Severdighetene presenteres godt, selv om det kanskje kunne vært en link til turisme på hovedsiden. Både *Kultur og fritid* og *Severdigheter* gir tilgang til mange linker, men det gis ingen koordinert presentasjon av det samlede tilbudet, og det blir gjerne litt mange linker å forholde seg til om man ikke vet hva man leter etter. I så måte hadde det nok vært fint om linkene hadde vært gruppert sammen i kategorier.

Turisme er presentert som friluftsmuligheter; jakt, fiske, hytteutleie og turmuligheter, med noen bilder som illustrerer de fine omgivelsene i kommunen. Den private portalen *Eikerbygdene* som det finnes link til gir flere turbeskrivelser og illustrasjoner. Men linkene kunne vært mer tilgjengelige for alle målgrupper, og turistinformasjonen burde helst ha en lengre presentasjon, og også inkludert linkene om kulturtilbudene i kommunen og regionen.

Severdighetene i selve Hokksund, slik som Nøstetangen, får ingen spesiell oppmerksomhet, og drukner litt blant de andre linkene. Tusenårsstedet og skulpturparken blir lite profilert, spesielt med tanke på hvor viktig dette stedet er for Hokksunds identitet. På den private nettportalen blir Tusenårsstedet godt beskrevet og illustrert, men siden er ikke spesielt tilgjengelig om man ikke vet om stedet.

Presentasjonen i nettportalen *Eikerbygdene* gir flere bilder av Hokksund, men bildene er tatt av folketomme gater en gråværsdag. Her burde det heller vært lagt inn bilder som viser hva Hokksund har å by på, og at folk bruker Hokksund til sosiale aktiviteter og som møteplass.

10.2.4 Næringsliv

Bak linken *Arbeid og næringsliv* er det nyheter som er i fokus, mens linkene på venstre meny ikke har innhold. Den eneste som har innhold er *Innkjøp og Arbeidssøkerer/arbeidsledig*, som hovedsakelig gir link videre til Aetat. Lenker til næringslokaler m.m er plassert under nyhetene på denne siden, og er dermed vanskelig å få øye på. Ellers er det ingen informasjon å hente av direkte betydning om man vurderer å etablere seg i Øvre Eiker.

10.2.5 Oppsummering

Øvre Eikers kommuneside gir inntrykk av at kommunen er en seriøs og pliktoppfyllende tjenesteyter som legger vekt på utviklingen av lokaldemokratiet og medvirkning fra befolkningen. Kommunesidene kan imidlertid virke litt tørre og innadvendte, og de ville tjent på å legge inn mer informasjon om alle aktivitetene kommunen, og ikke minst regionen, har å by på. Dette er aktiviteter og severdigheter som har interesse både for innbyggere, potensielle tilflyttere og turister. Hokksund som kommunesenter blir ikke presentert på nettsidene, og vi får ikke noe inntrykk av hvordan byen er, - verken hva den har å tilby eller hvordan den ser ut. Naturomgivelsene får man imidlertid et bedre bilde av. Øvre Eiker burde på denne bakgrunn profilert seg bedre gjennom nettsidene, kanskje like mye på vegne av regionen som ene og alene som lokalsted.

Hovedsiden er fint utformet. Den er klassisk, profesjonell og oversiktlig. Men det er for mange linker uten innhold, og lite informasjon utover nyheter under de ulike kategorier. Der det finnes, er informasjonen skjult blant de nøytrale linkene under nyhetsdelen. Tilgjengelig informasjon er derfor ikke så god når det gjelder henvendelsen til utenforstående som ikke bare søker tjenesteinformasjon om kommunen.

Publikasjoner fra prosjektet⁶

NIBR-rapport 2005:13

Byenes attraktivitet – byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring
Av Guri Mette Vestby (red.)

NIBR-notat 2005:124

Bosetting og flytting i etableringsfasen for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Kjetil Sørli

NIBR-notat 2005:125

Næringsliv i bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Frants Gundersen

NIBR-notat 2005:126

Handels- og servicestatistikk for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Vidar Vanberg

NIBR-notat 2005: 123

Bærekraftbarometre for bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Vibeke Nenseth

NIBR-notat 2005:127

Utenforståendes bilder av bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Ragnhild Skogheim

NIBR-notat 2005:128

De fysiske bysentrum i bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Jon Guttu i samarbeid med Heidi Bergsli

NIBR-notat 2005:129

Selvpresentasjoner på nettstedene av bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Heidi Bergsli

NIBR-notat 2005:130

Trekk ved historien til bykommunene i Østfold og Buskerud
Av Yngve Carlsson og Knut Onsager

NIBR-notat 2005:131

Metoder i strategisk byutvikling og stedsprofilering
Av Guri Mette Vestby, Vidar Vanberg, Heidi Bergsli og Per Gunnar Røe

NIBR-notat 2006:101

Bedre enn sitt rykte – om byers omdømme – men mest om Drammen
Av Yngve Carlsson

---

⁶ Rapporten er tilgjengelig i papirversjon og kan bestilles fra NIBR. Notatene kan lastes ned elektronisk fra NIBR's hjemmeside. www.nibr.no/publikasjoner/notater (År 2005 eller 2006)